

سالیٹی پٹ پوٹی تا کبند، سنکین، تاک۔ 10، سال۔ 2018

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

تویر عسلی

ایم۔ فل اسکالر، شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڈاکٹر رحیم بخش مہسر

اسٹنٹ پروفیسر، شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:

In the ancient times people were lived together with the same civilization, culture, society and nature. Primarily, the stories were created and told by them and the stories came from one person to another one simultaneously. Nowadays, every nation has its own stories, but similar in subjects.

The Orientalists and Baloch Scholars have collected many folk stories and written them into their own dialects and style. In the Balochi language, there are many folk stories with the similar themes, but the storytellers and writers have told and written them in different styles and techniques with there own words.

This paper highlights the similarity and relationship of balochi folk stories.

گیدی قصصانی ہمدپی، ہمگوگی دنیا، ہمک راج، است انت۔ بنی آدم، نیچر (Nature)، تب، ر بیدگانی یک رنگ بو ننگ، سوب، کیے دومی، قصہ ہمدپ، انت۔ ہندوستانی قصصانی رنگ یورپ، عرب دمگانی قصہ ماں ہندوستان، وڑے ناوڑے، انگ، انت، دنیا، ہمک راجانی قصصاں، کیے دومی، سان، اثر، رنگ، ایشانی، تہا، ہمدپی، سہرائیں، رنگے، پد، ر، انت۔ ہندوستان، قصہ، چی، وتی، اساطیری، تب، و، شمع، سوب، باز، نامدار، انت، آیاں، دنیا، بازیں، قصصانی، سر، اثر، وڑے، ناوڑے، دور، دانگ۔

بلوچی گید قصصانی ہمدپی

ہندوستانی قصہ تچک ءد نیاء اید کہ قصصانی سرء اثر انداز نہ بو تگ آنت، بلکین عربی ء فارسی ءر جانک بو تگ آنت ءو ہدے یورپ ء مردم پہ زیارت ء اسرائیل ء انگلگ آنت آیاں ر جانک بو تگیں ہندوستانی قصہ چہ مشرق وسطیٰ ء دمگاں ڈرتگ آنت، ہے سوب ء یورپ ء بازیں قصہ گوں ہندوستان ء قصصاں ہمدپ آنت۔ ماں یورپ ء لہتیں انجیں قصہ ہم است کہ آگوں مہتر عیسیٰ ء چہ پنج سد سال ساری ء قصصاں ہمدپ آنت۔ ہندوستان ء قصصاں دومی راجانی گیدی قصصانی سرء اثر کر تگ ء ہندوستانی قصصاں ہم چہ دنیا ء قصصاں اثر ڈرتگ ء بازیں قصہ گوں عرب دمگانی قصصاں ہمدپ آنت کہ اسلام ء آگ ءرند ہندوستان ء ہم بازیں قصہ چہ عرب ملاکں ہوار کپت آنت ء اے قصصاں ہندوستانی قصصانی سرء وتی اثر دور دامگ۔ (عقیل، 2016:15)

دنیاء بازیں گیدی قصصانی تھیم Theme گوں یکے دومی ء ہمدپ آنت، اگاں سر جمیں دنیاء قصہ دیم پہ دیم کنگ بہ بنت گڑاں گیشتریں قصہ یک رنگ آنت، البت قصصانی نیچر، ڈر شاندا ب چہ ربیدگانی تپاوت ء سوب ء جتا بوت کن آنت، بلئے ایشانی بنگی حیاں ہمگونگ ء ہمدپ آنت۔ (عقیل، 2016:27)

بلئے قزلباش (2010) وقار عظیم ء سرشون ء ہے گشیت کہ یک ڈیہہ یے ء قصصانی گپ دومی ڈیہہ ء قصصاں، چمبر ہوار بوت نہ کن آنت، جاپان ء گیدی قصصانی گپ فرانس ء گیدی قصصاں بوت نہ کن آنت، ہمک ڈیہہ ء ہمک سر زمین ء گیدی قصصاں وتی دمگ ء سر زمین ء نقش ء نشون گندگ بنت ءو کہ قصصاں نہ بنت۔ پرچاکہ ہمک راج ء وتی پڈریں عکس آیانی قصصاں دست کپ آنت۔ (عقیل، 2016:53)

انسان ء فکری جیڑہ، زبانی سیادی ء ہمسائیگی ء سوب ء گیدی قصہ ہم یک رنگ آنت ء گوں یک دگرے ءو پ ورت آنت۔

"دنیاء گیشتریں زبانی گیدی قصہ جتا بو تگ ء ابید ہم ایشانی میان ء بازیں ہمدپیں جبرء جاوراں گندگ ء کاینٹ، اے جیڑہ تہنا بلوچی ء نہ انت، بلکین کساس ہمک زبان ء قصہ ء کارست وڑے نہ وڑے ء گوں دگہ زبان ء گیدی قصصاں ورت آنت۔ اے ہمرنگی ء

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

نزیکیء سوب ہواریں انسانی فکرء خیالی آسرا انت، البہ بلوچیء لہتیں دگہ زبانانی اثرات
اول ڈگچار کنگ نہ بنت کہ یک فطری عملے۔“ (بلوچ، 2015:55)

داد (2012) ہے گشتیت کہ مردمء را ہے سماہیت کہ اید گہ زبانانی گیدی قیصہ ہم بلوچیء است
انت۔ ایشانی یک سوبے ہمیش انت کہ دری قیصہ اشنگگء وانگ بوتگ انت، دومی سوب اے بوت کنت کہ
چہ فارسی زبانء نیمگء ہندی رجینتگیں قیصہ بلوچیء ہوار کپنگ انت۔ (بلوچ، 2015:19)
گیدی قیصمانی ربیت دنیا تیوگیں راجاں است انت، ہے سوبء قیصہ ایوگا گوں یک راجےء
بندوک نہ انت، بوت کنت کہ یکیں قیصہ چہ گوئزیں تپاوتء دگریء دومی راج، قبیلہء زبانان ہم است
انت۔ گیدی قیصہ علاقہ در علاقہ آنگ انتء ہمک دگء مردماں اے قیصماں وتی دگی رنگ ہوار کرتگ
انتء قیصہ وتی کرتگ انت، چوشکہ براہوئی زبانء قیصہ ”جگ بتی“، کیں بدلیء رند بلوچی زبانء ہم آست
انت۔ بلوچی زبانء اے قیصہء یک کارستے کم انتء قیصہء آسر ہم چہ براہوئیء قیصہء جتا انت۔ اے ہم بوت
کنت کہ دگہ بازیں قیصہ ہم دومی علاقہء دمگاں چہ بدلیء رند موجود انتء قیصماں ہما جاگہء ہندی رنگء
دروشم ہوار بنت۔ (کوثر، 2008:229)

چار مرد کہ زالء بت ایش ٹاینت اے قیصہء بابتء ہے گتنگ بیت کہ بلوچی زبانء اولی قیصہ انت
کہ کیپٹن لچء چہ قلاتء دگء 1837ء در جنگء 1838ء جرئل آف دی رائل ایشیاٹک سوسائٹیء سیسی
جلدء چہ کلکتہء چھاپ بوتگ۔ جرئل آف دی ایشیاٹک سوسائٹی آف بنگال والیم VII پارٹ II کہ
1838ء چھاپ بوتگ، اے کتابء اے قیصہ بلوچی بہرء مان نہ انت، لچء اے کتاب (Epitom of
the Grammars of the Brahuiky, the Balochky and the Panjabi Languages)
کہ برزء کتابء یک بہرے ایشیء تھا ہم بلوچی بہرء ہوار نہ انت، البت اے کتابء براہوئی بہرء قیصہ اے
پیچ بندات بیت کہ:

“Char bandagh hinar hamra masu; asisargar,
asitrakan, asi darzi, asi fakir: daka gida darer hinar
hukmat Khudana hinar sahhofana jaga seti sham

بلوچی گیدی قصصانی ہمدنی

tamata. Hesur pat dir khakhare lagafer iragh biser kungor tusur juwane dade paspani khabardari kanning, juwane kul parer juwan toukal khudana awal ko war na a, e tultak nan harmusit khachena zargar pare na war purav mas kane bashkes pare juwan nimkhachbo, trakan damastus tugh hallt Dange henge hura hamode bundas tamasas dushagha teshei hawalamas zaif as jod kare handa patan ona war purav mas o Khacha."
(Leech. 1838.13)

ہے قصہ لانگ ورتھ ڈیمز چہ کوہ سلیمان دَمگاں در جنگ ء اے قصہ اے ٹیکسٹ بک آف

بلوچی لیٹو تنج ء لانگ ورتھ ڈیمز ء اے پیمنہ دات کرنگ کہ ،

"Chyar mard shafa pahra nishtaghathant badshahegha. Peshi pahra drakhaniegha. Drakhana gwashta "Shaf guzi na, chi khare khanan? "Dare jorentho andi zale but thainthai. Saken jawain surat dar jorenthai. Guda pahra philav bithai. Phadhi pahra darzi kharo bitha Darzia ditha admi but jurithighein, Gwashtai "nin man jaran doshan, hameshi jana deah." Jaran dokhto jana dathai."
(Dames.1991:4)

”چار مرد کہ زال ء بت اش ٹاینت“ ء قصہ علی جمعہ زمرانی ء ردء بند دا تگیں
قصصانی کتاب ”سودا گراولی“ ء قصہ ”میر و“ ء بہرے کہ میر و اے قصہ ء یہ
بادشاہ ء جنک ء گپ دارینگ ء بیان کنت کہ جنک گویاک ء شنگ ء گپ نہ
کنت۔ اے قصہ میر و ء زبان ء اے پیمنہ دات بیت کہ :

”ہست آت بادشاہے آئی ء شکار ء سک شوک آت یک روچے آئی ء وتی حاصیں مردم
زرت آنت یک دار تراشے ، یک گد دوچے (درزی ءے) یک زرگرے ، یک
نیکر دے (ملائے) ء دیم یہ شکار ء شت آنت ، رواں رواں شپ ء گپت آنت آیاں یک جاہے
داشت ء شام ء روت ء زند بادشاہ ء گشت کہ من وپساں شتا باری باری پانگ پانی بہ کن ات۔“
(زامرانی، 2015.13)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اے سیں قصمانی بندات دگہ رنگ انت، بلئے نیامی بہریک وڈرانت کہ ایدگہ سیں سنگت و پس
انت وڈر تراش دارے زوریت و آئی و تراشیت یک بت یے جوڑ کنت، درزی آئی ورا گد گورا و انت، زرگر
آئی ورا سہت و زور پر کنت، گڈ سر و فقیر دعا کنت و آئی ورا ساہ مان بیت و پدا چاریں ہے گپ و سر و آنت کہ
ہر کس گشیت اے زال منی انت۔

براہوئی و قصہ و ہر چاریں و و انت دگہ و سر و ورنایے گند انت و آئی و گش انت کہ مئے شرع و بہ
کن، ورناء کہ زال دیست آئی و گشت کہ اے و منی ارواح انت، پدا اے پنچیس شت انت کو تو ال و گورا کہ
مئے شرع و کن، کو تو ال و کہ زال دیست گراں آئی و گشت کہ اے زال منی برات و جن انت، منی برات
پیر و شنگ، شامنی برات کشتگ و آئی و جن زرتگ، منی برات و حون و بدے ات، کو تو ال و ایشان و زاہ و
بد کرت و ایشان و بادشاہ و دربار و برت و گشت کہ اے مرداں منی برات کشتگ و آئی و زال زرتگ من تہی
در باء انگ اوں، تو و بادشاہ ایشان و سزا بدے و گوں من انصاف بہ کن۔ بادشاہ و گشت کہ زال کج
انت؟ و ہدے بادشاہ و زال دیست آئی و گشت کہ اے و منی چو کری انت۔ بادشاہ و حکم دات کہ ششیں
مردانی لاپاں تل دے ات۔ بادشاہ و گوں زال و آروس کرت۔ (Leech.1838: 13-15)

لانگ ورتھ ڈیمز و قصہ و اے چاریں مرد بادشاہ و گورا کانت کہ مئے شرع و کن، بادشاہ گشیت کہ
زال سید و نہ بیت کہ نیکیں دعا یے کرتگ۔ ڈراکان و زرگر و دی نہ بیت کہ دو میناں وتی ازم شون
داتگ۔ اے زال درزی و بیت کہ آئی و گد گور و داتگ و ہاج ہانہی و برتگ۔ (Dames.1991:4)

میر و و قصہ و بادشاہ ہے گشیت کہ اے کاڑ کسے و نہ انت و منی انت۔ پدا میر و چہ بادشاہ و جنک و
جست کنت کہ تو بگش اے کاڑ کنتگ انت؟ بادشاہ و جنک و پسو دات کہ اے کاڑ زرگر و بیت۔ دار تراش
آئی و پت انت، درزی آئی و مات انت، میکرد پاکیں پروردگار و جند انت۔ دومی پسو ”امر و“ انت کہ اے
دنیا کسے و نہ رسیت۔ بادشاہ، زرگر، درزی، دار تراش، میکرد و ماء شہا مہلونک ایں و تیوگیں پناہ بنت و امر و
مانیت و اے کاڑ کسے و نہ انت۔ (زامرانی، 2015.15)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

اے سئیں قصصانی پلاٹ ء تھیم یک رنگ انت، سئیں قصصہ گوں وتا ہمدپ انت۔ ڈیمز ء زامرائی ء قصصہ ء کارست چار انت، البت لچے ء براہوئی قصصہ ء گڈ سر ء دگہ دو کارست ہوار بنت۔ سے بے دروریں ٹیکلی گیدی قصصہ اولی ء سینزومی قصصہ انت کہ اے قصصہ ”گیدی قصصہ سومی“ ء ”بادشاہ حد اوند و ات“ ء ہم بیان کنگ بوتگ، قصصہ ء کارست یک انت، بلے سئیں قصصانی گڈ سر دگہ رنگ ء آسر بنت۔ ہمک کتاب ء اے قصصہ جتا جتائیں در شانداب ء بیان کنگ بوتگ۔ گیدی قصصہ اولی ء ملک محمد پناہ گوں لانگ ورتھ ڈیمز ء لبرزاں اے قصصہ ء اے پیم بندات کنت کہ :

"دو برات آنت، یکھے ء سے بچھ آنت۔ یکھیں یک جنگھے آٹ۔ آنہی ء کہ سے بچھ آنت، آں مر تھوشٹہ، گڑا آنہی بچھاں گوشتہ وٹی ناخو ء ر ”وٹی جنگھے ء مار دے، سانگ ء کھنوں۔ ناخو ء گوشتہ ”میں جنگھے یکھ ایں، شو اسے اے، تھماں یکھے ء ر دیانی؟ مس شارے سدر و پیادیاں، شا بروئیٹ، سوداگری کھنے بیائے، ہوا نہی ء کہ بھاز سیٹ کھٹھہ، گڑا ہوا نہی ء ر وٹی جنگھے دیاں۔“ (پناہ، 2014.42)

گیدی قصصہ سومی ء اے قصصہ ء نام ”سے زہگ سے ٹھکی“ ”انت ء امان اللہ غازی اے قصصہ ء اے پیم بندات کنت کہ :

"روچکانا ہستت بادشاہی الہی نام ات عجب خان ایٹراہستت سے زہگ یک اے نام ات لیٹ خان دومی نام ات گشتا دوسے می اے سبزل سے می زہگ شہ ہر دوکاں کستر ات قدرت خداہی ای ہر سے میں زہگ رست لائق بوتماں بزاں وزیر ار ء یک جنگلی ہست ات بلے باز شریں جنگلی ای ہر سے زہگی کہ گنداں ایشانی دل مان بیت ای ہر سے کایاں پسارگٹ کناں کہ امرا گمیشی سانگ بدے بادشاہ ء گشت ابای ویک جنگلی شتا سے مردموں من کہ رائی بد آئیں شتا انچو کئی برئی ہر کئی وتی نریاناں سوار بی دور دوریں مکاں برئی پرائی یک یک ٹیکلی بیاری ہر کسی کہ ٹیکلی آرادوست بوت آگمائی سورکاں وزیر اہم ہی منت کہ شریں۔ (غازی، 1971.192)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اے قصہ ”بادشاہِ حد اوند و ت آت“، کتابِ ہم ہوار انت ء ایشی ء نام ”ناکو ء جنک“، انت۔ شے رگام اے قصہ ء چوش بندات کنت کہ:

”آست آت دو برات، دوستی کیں ء پُر مہریں برات ات انت، سیر ء آبادات انت۔ مستریں برات ء سے بچات انت، ورنہ، مڑاہ دار ء پُر شان۔ کستریں برات ء آست آت۔ یک شَر نگلیں ء بے عیبیں جنک ء۔ سیں براتوں ہر یکے ء وتی پت ء را گوشت کہ من ء ناکو ء زامات بہ کن کہ من دگہ جن نہ گراں۔ یک روچ ء پت ء وتی سے نیں بچ آورت ء گوشت کہ شہر سے نیں ناکو ء زامات بو نگ ء واہگ دارات بلئے ناکو ء جنک یکے، شماسے ات، جنک سے جاگہ کنگ نہ بیت۔“ (رگام، 2015:335)

گیدی قصہ اولی ء اے قصہ دیتر ء چوش بیت کہ یکے سدر و پیا مندر کے گپیت ء دومی اڈن کٹورنی یے ء سیمی برات آدینکے گپیت۔ آیاں چہ آدینک ء چارات کہ مئے ناکو ء جنک بیران بو تگ! گڑاں اے ہر سیں اڈن کٹورنی ء سوار بنت ء ناکو ء گیس ء سر بوت انت، مندر یک شُشت ء آپ جنک ء دپ ء دات انت جنک زندگ بوت۔ ناکو ء ایشان ء بادشاہ ء گورارہ دات کہ شے فیصلہ ء کنت۔ بادشاہ ء گشت کہ ہمائی ء کہ جنک ء میت ء شودگ ء وہد ء دیستگ جنک ہمائی نیگ انت کہ آنہی ء بُر ہنگ ء دیستگ۔ (پناہ، 2014:43)

گیدی قصہ سومی ء مستریں برات دو ہزار کلدار ء دُور گندے گپیت، نیام تاکی کیں برات چار ہزار کلدار ء دری یے گپیت، کستریں برات ہزار کلدار ء حاک ء سوپے گپیت کہ آئی ء و رگ ء نادرہ دراہ بنت۔ ایشاں چہ دور گند ء جنک چارات کہ جنک مر کی انت، ہر سیں برات دری ء سر ء نشت انت ء بال کنان ء ہامان ء جنک ء گیس ء اتک انت۔ کستریں بُرات ء سوپ ء کسانیں بہرے دور کرت ء جنک ء رادات جنک ہما پیسری جنک بوت۔ بادشاہ ء گشت کہ اگاں دور گندمہ بوتیں شہا جنک نہ دیست، دری مہ بوتیں شہا و ہد ء سر ء نہ ییتگ ات ء، سوپ مہ بوتیں جنک دراہ نہ بو تگ ات، شماسیں برو برو ات، شرت ہمیش انت کہ تیر جنی بکن ات، ہر کسی تیر دور شت انت جنک ہمائی نیگ انت۔ تیر جنی ء کستریں برات ء باج بُرت، بلئے پت ء جنک ء رگوں مستریں برات ء آروس دات۔ (غازی، 195-192:1971)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

بادشاہِ حداوند و ات آئے اے قصہء پیت وتی زہگانی بود نانی ء چکاسگ ء ہاتراہر یکے ء نکلے اشرفی
 دنت ء کشیت کہ پوریات بکن ات ہر کس ء کہ باج بُرت جنک ء سورگوں ہمائی ء بیت۔ سیں برات ولانتاں
 شت آنت، مستریں برات ء آدینکے گپیت، دومی برات چہ بلکے ء یک آنچیں درمانے گپیت کہ پہ ہمک نادر اہی ء
 شرانت، کستریں برات ء راہہ یک نکلے اشرفی ء تحت یے دست کپایت کہ گوندو دیگ ء تحت بال کنت ء
 مردم ء منزل ء سر کنت۔ سیں برات یکجا بنت ء وتی گپیتگیں چیزانی تو سیپ ء کن آنت، گڑاں چہ آدینک ء
 گند آنت کہ جنک نادر اہ انت ء مرگی انت۔ سیں برات تحت ء روان ء سوار بنت ء ناکو ء گھس ء سر بنت۔ توکی
 برات وتی گپتیں درمان ء تھے جنک ء گین ء ء تھے دپ ء دنت جنک پادکیت ء وتی ناکو زتکاں بیاپہ خیر
 کنت۔ ہر یک براتے ء ہمے گشت کہ جنک منیگ انت، پت ء ناکو حیران بنت کہ کئی حق ء بہ بنت، آسر قاضی ء
 گو ء شت آنت ء قاضی ء درائنت کہ راستے کہ آدینک ء زال پہ نادر اہی ء پیش داشتگ، درمان ء وش
 کرتگ، بلئے حق کستریں برات منیگ انت، تحت ء روان ء واجہ منیگ انت کہ شمارا پہ وہد رسینتگ
 ئے۔ (رگام، 2015.335)

اے قصہء، تھیم، کارست یک آنت، ہر سیں کتاباں دگہ دگہ رنگ ء در شاندا ب ء بیان کنگ
 بوتگ ء سیں قصصانی آسراں تپاوت آست۔ گیدی قصہ اولی ء بادشاہ حداوند و ات آئے قصہ ء اے سیں برات
 گوں وتی ناکو ء جنک ء آروس کنگ ء واہگ داربنت، بلئے گیدی قصہ سومی ء ہمے بیان کنگ بوتگ کہ اے سیں
 برات بادشاہ ء زہگ آنت ء گوں وزیر ء جنک ء آروس کنگ لوٹ آنت۔ گیدی قصہ اولی ء بادشاہ ء جنک
 مرتگ ء مندرگ ء ششنگیں آپ دیگ ء زندگ بیت، بلئے گیدی قصہ سومی ء بادشاہ حداوند و ات آئے جنک
 نادر اہ انت۔ گیدی قصہ اولی ء جنک ء ہما برات آروس کنت کہ آئی ء جان ء شودگ ء دیستگ۔ گیدی قصہ ء
 سومی ء جنک مستریں برات ء دیگ بیت ء بادشاہ حداوند و ات آئے جنک کستریں برات ء دیگ بیت کہ تحت ء
 واجہ انت۔ شاہزادہ، شفا نکلے وینا بانی گیدی قصہ اولی ء چاردمی قصہ انت کہ اے قصہ گوں گیدی سومی ء ”شاہ
 امان اللہ خان“ ء قصہ ء ہمدپ انت۔ اے قصہ ء بیان کنگ بوتگ کہ بادشاہ ء بیچ گوں وتی بلوچیں سنگت ء پس

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

چارینی کنت ء بادشاہ آئی ء سرء کله کنت کہ بیا، بلئے آنیت۔ گڑاں بادشاہ جارپرینت کہ ہر کس شاہزادگ ء گھس ء بیاریت من آئی ء اراد ء انعام دیاں۔ بلک یے اے کار ء ڈبہ ء زوریت ء گشتیت کہ تی بچ ء من کاراں۔

”اٹشہ کہ پھیرنڈ ہموذا کہ شکھ چارنخ انت اش، سعن چٹو کھاری پھر کھشتی،۔ گڑاں گواں جھٹی ”یکھے شوابیائے، گوما سعن ء زیرائیں، یہ ہورے دی گوش ء کھناں۔“ بادشاہ بچھ گوشتہ برات ء ر۔ تھو برو، پھول دی کھنے، سعن ء دی زیرائیں۔ آختہ کہ ہواں بڑیں والا آنہی ء گو سعندی زیر غانتی، آنہی ء ر گوشتی، ”من ء ہال ء دے۔ آنہی ء دف بڑ تھو گوش نغ ء گوشتہ“ بانگھوا تھرا ہال جوانیں دیاں۔ تھرا ٹو آختی برات ء گور پھول کھتہ۔ بادشاہ بچھ ء ”چہ گوشتہ پھیرنڈ ء؟ آل چھور ء گوشتہ“ م ء چی نہ گوشتہ، ہچھو گوشتہ کی مس تھرا بانگھو ء (حال) دیاں۔“ (پناہ، 44، 2104)

شہزادگ ء دل ء شک پیدا ک بیت کہ سگت گپ ء چہ من چیر دیگ ء انت۔ دومی روج ء پدا بلک ء توار جت کہ بیات کد ء سہاتاں چست کنگ ء منی کمک ء بکن ات، پدا بلو چیں سگت اتک ء بلک ء آئی ء گوش ء گشت کہ باندا بیا۔ شہزادگ ء سگت جست کرت کہ بلک ء چے گشت آئی ء پسو دات کہ گشتگ ءے باندا بیا۔ شہزادگ ہمے سر پد بوت کہ اے منا حال نہ دیگ ء انت۔ سہی روج ء پدا بلک ء توار کرت، گڑاں بلوچ ء شہزادگ ء راکشت کہ توبہ رو۔ گڑاں بلک ء شہزادگ ء گوش ء گشت کہ تی بلوچیں سگت مناہر روج گشتیت کہ منی گپ ء شہزادگ ء گوہار ء سر کن من پہ آئی ء شیدا آل۔ شہزادگ گوں اے گپ ء اٹھنگ ء زہر ء پربیت ء تچک ء وتی بت ء وتی بت ء را گشت ءے کہ شوانگ ء بچ ء بکش ات ء آئی ء چماں تشت ء کن ات ء من ء پیش دارات۔ بادشاہ سر پد بوت کہ بلک ء وتی کار کرتگ۔ بادشاہ کلمہ راہ دات کہ شوانگ ء بچ ء چہ دگہ ہندے ء دیم دے ات ء گرانڈے بکش ات ء آئی ء چماں بیارات۔ (45-46)

شاہ امان اللہ خان ء قہصہ ء بادشاہ ء راکش انت کہ تی شہزادگیں بچ گوں وزیر ء زہگ ء نندیت ء پاد کیت بدنام بیت۔ چوش بہ کن کہ دوئیناں جتا بہ کن۔ بادشاہ جار جنت کہ ہر کس اے دوئیناں جتا بہ کنت من آئی ء راجہ رز ء سہر ء بار کنیں۔ بلک یے بادشاہ ء کرا اتک ء گشت ءے کہ من جتا اش کناں، اگاں من جتانہ

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

کرتاں من ہرات کن۔ بلک ۽ راہ ۽ سر ۽ کڈ کے بست ۽ نشت۔ دوئیں سنگت راہ ۽ گوزان ۽ ہے کڈک ۽ آتک
 آنت۔ گشت اش او بلی تو اد ۽ چے کن ۽؟ بلک ۽ گشت رہو زیاں چار آں چے وش کنناں۔ دگہ روچے پدا ۽
 دوئیں گوست آنت۔ بلک ۽ چم پہ ایشاں کپت۔ بلک ۽ تو ار جت ۽ گشت بادشاہ زہگ تو بوشت! وزیر ۽ زہگ تو
 بیامن تراگپ یے گشاں۔ وزیر ۽ زہگ آتک بلتے بلک ۽ گشت کہ بابی من گپ بے حال کرت، تو باندا
 بیا۔ اید گہ روچ بوت دوئیں سنگت پہ شکار ۽ در کپت آنت ۽ چہ بلک ۽ کڈک ۽ دیم ۽ گوزگ ۽ آتاں۔ بلک ۽ گشت
 بادشاہ ۽ زہگ تو بوشت! وزیر ۽ زہگ تو بیامن تراگپ یے گشاں۔ وزیر ۽ بیچ آتک بلک ۽ جت وتی سر ۽ چانپٹ
 یے ۽ گشت ۽ بے بابی من گپ ۽ پدا بے حیاں بوتوں۔ سیمی روچ ۽ پدا ۽ ہے پیم بوت۔ گڑاں بادشاہ ۽ زہگ ۽
 شک کرت ۽ گشت کہ چے گپے بلک تراگشیت تو من ۽ حال نہ دے، بادشاہ ۽ بیچ سک زہر ۽ بوت ۽ چہ شکار ۽
 واتری ۽ رند گھس ۽ آتک ۽ وتی پت ۽ راگشت کہ وزیر ۽ بیچ ۽ بگش ات ۽ حوناں تاس ۽ کن ات ۽ بیارات من
 واران اش۔ بادشاہ پہ وزیر ۽ کلمہ راہ دنت، بلتے وزیر وتی بیچ ۽ بدل ۽ گرانڈے کشتیت ۽ آئی ۽ حوناں تاس ۽
 کنت ۽ راہ دنت (غازی، 1981:49-51)

اے قصہ دیمتر ۽ ہم کمیں ہمدپ انت ۽ گڈ سر ۽ دگہ دگہ رنگ ۽ ہلاس بنت۔ گیدی قصہ سومی ۽ شاہ
 امان اللہ چہ گیدی قصہ اولی ۽ شاہزادہ، شفاکھ وینا بانی ۽ کستر انت ۽ ایشی ۽ تھا مسلمانی گوناپ ہو ار آنت ۽ گیدی
 قصہ اولی ۽ قصہ چہ وتی ڈرو شم ۽ ہے پدربیت کہ ہندی قصہ یے۔ گیدی قصہ اولی ۽ گڈ سر ۽ بادشاہ ۽ بیچ ۽ سنگت
 آئی ۽ را بازیں جاہاں چہ جیر ۽ ججالاں رکین لیت ۽ وت سنگے جوڑ بیت، پدا بادشاہ ۽ بیچ ۽ راچہ وینا بانی ۽ یک زہگے
 بیت ۽ آوتی زہگ ۽ کشتیت ۽ ہے سنگ ۽ سر ۽ خون ر بیچ لیت، گڑاں بادشاہ ۽ شوا نگیں سنگت پدا ہما اول ۽ مردم
 جوڑ بیت۔ (پناہ، 2014.53)

بادشاہ حد اوند وت آت ۽ قصہ ”ایدان“، گوں گیدی قصہ اولی ۽ ”شاہزادہ شفاکھ وینا بانی“ ۽ گیدی
 قصہ سومی ۽ ”شاہ امان اللہ خان ۽ قصہ ۽ ہمدپ انت۔ ایدان ۽ قصہ اے پیم انت کہ بادشاہ ۽ بیچ ایدان گوں
 ورنائیں بلوچ بہ نام ۽ سنگت انت۔ ایدان ۽ مات شہر ۽ ہرگ سریں بلکے ۽ کشتیت کہ تو اے دوئیں جتا کن تو

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

ہرچی مال لوٹے من ترادیاں۔ یک روپے دونیں سنگت روگ آنت، بلک بلیوچیں بچک توار کرت ء گشتہ کہ ناکوز تک نزیک ء بیامن ء گوں تو گپے آست۔ بلک ء ورنادست ء گپت ء دور برت ء گشتہ کہ من باند ترا گپ ء گشتاں۔ بلک شت، بادشاہ ء بچ ایدان وتی سنگت جست کرت کہ بلک ء چے گشتہ، بہہ نام گشتہ کہ بلک ء گشتنگ گپے آست بلنے ترا باند آشتاں۔ دومی روچ ء بلک ء پداور ناتوار کرت ء بادشاہ ء بچ گشتہ کہ من ء گوں وتی ناکوز تک ء اہوت ء گپ کنگی انت، دور شت انت ء بلک ء بہہ نام ء گشتہ گوں تو جبرے کنگی انت بلنے باند۔ ایدان بہہ نام ء سوج کرت کہ بلک ء چے گشتہ؟ بہہ نام گشتہ بلک ء ہاگپ جنگ انت۔ سیی روچ ء پداہے پیم ء بوت ء ایدان برانز گپت کہ منی ء تنی چونیں دوستی یے کہ توگپ ء چہ من چیر دے، مروچیک ء پداوتی وڑ ء بو ء منی وتی وڑ ء ہاں۔ (رگام، 569-566:2015)

ایدان ء قصہ دیمتر ء دگہ رنگ انت ء گوں گوں گیدی قصہ اولی ء ”شاہزادہ شفاکھ و نینا بانی“ ء گیدی قصہ سومی ء ”شاہ امان اللہ خان ء قصہ ء دپ نہ وارت۔ گل و صنوبر گل و صنوبر گیدی کسو (ششمی) ء قصہ انت کہ اے قصہ ء ہے بیان کنگ بوتگ کہ بادشاہ جنگ چہ ماڑی ء بچ در نیت ء مدام بوز ء نشنگ۔ یک روپے آئی ء بیت ء آئی ء راکشتہ کہ توکے ء دوست دار ء من ترا آروس دے آں؟ جنگ کشیت کہ ہر کس گل ء صنوبر ء حال ء کاریت ء منادنت من گوں ہوانہی ء آروس کنان۔ بازیں شہزادگ آنت کہ ماجنگ ء جست ء پسو ء دیاں بلنے جنگ ء ہے جست کت کہ گل ء گوں صنوبر ء چوں کت ء ء صنوبر ء چوں کت ء گوں گل ء، بلنے کس ء پسو ء نہ کرت ء جنگ ء دست ء گشتنگ بوت انت۔ بادشاہ یے آست ات کہ آئی ء ہفت بچ ات انت ء شش بچ ہے جست ء پسو ء نہ دیگ ء سوب ء گشتنگ بوتگ ات انت۔ ششمی برات پہ ہے جست ء شوہاز ء در کپیت ء حاتم تائی ء گوراروت ء حاتم تائی آئی ء راکلا ہے دنت ء کہ کلاہ ء سر ء کنگ ء آچہ چما اندیم بیت۔ بچک دیہانی ڈیہہ ء زوت، گندیت کہ زالے گوں زمزیلاں بستنگ ء آئی ء راکچک یے ہم است انت۔ دیہانی بادشاہ جست کنت کہ پرچا انگلے بچک گشتیت کہ چوش منی شش برات کنگ بوتگ ء من ہم ہے جست ء پسو ء شوہاز ء انگلاں۔ دیہہ ء گشتہ آزال کہ گوں زمزیلاں بستنگ منی زال انت ء صنوبر مناں۔ دیہہ قصہ کنت کہ یک روپے زال اسپ ء سنج کرنگ ء گشتنگ، من ہم آئی ء پشت ء شنگوں من

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

دیستگ کہ من جن گوں چارشیدی ءیک جاہ انت، من سے شیدی کشتگ، چارمی ء منی مود گپنگ انت، منی جن شیدی ء نیمگ ء بوتگ ء منی کچک منی بدل ء بوتگ۔ آنت کہ منی کچک پلنگ ء سرء انت ء منی زال کچک ء جاگہ گوں زمزیلاں بندوک انت۔ دیہانی بادشاہ دیتر ء گشت کہ تو برواود ء جنک ء کراکلیتاں پچ گر ء ہمودا بلاہیں پیتی است انت آئی ء تہاشیدی یے است ء ہے شیدی ء پے منی ہاتراہ کش۔ گڑاں پچک کیت پداہما جنک ء کرا ء کلیتاں پچ گیت ء شیدی ء کثیت ء پدا آئی راگل و صنوبر ء قصہ ء کثیت۔ گڑاں بادشاہ آئی ء راگوں وتی جنک ء آروس دنت۔ پدا لے مردوتی جن ء زوریت ء وتی ملک ء کیت ء وتی پت ء کثیت کہ ہما بادشاہ جنک ایش انت کہ منی ششیں برات لے کشتگ انت۔ بادشاہ ء پچ وتی ہے جن ء ز ہے جنت ء کثیت ء پدا گوں وزیر ء جنک ء آروس کنت۔ (مری، 85-78:1971)

اے قصہ بادشاہ حد اوندوت ات ء کمین دگہ وڑ بیان کنگ بوتگ ء چہ گیدی کسو ششی ء گل و صنوبر ء مستر انت، بلئے دوئیں قصصانی تھیم یک انت ء گوں وت ء ہمدپ انت۔ بادشاہ حد اوندوت ات ء ”گل ء صنوبر“ ء قصہ چوش انت کہ بادشاہ ء جنک ء بازیں ورنہ ہے ہاتر ء کشتگ انت کہ ایشاں آئی ء ہے جست ء پسو نہ داتگ کہ ”گل صنوبر ء صنوبر ء گوں گل ء چون کرت“۔ کئے ء اگاں پسودات گڑاں جنک گوں آئی ء آروس کنت۔ یک بلوچیں نوجوانے زمیاد ات کہ بادشاہ ء پچ ات ء آئی ء جد مادریں شش برات ہے جست ء پسو نہ دیگ ء سوب ء کشتگ بوتگ ات انت۔ زمیاد بلکہ ء کرا کیت ء وتی احوالاں بیان کنت کہ من بادشاہ ء کستریں بچاں، زال ء منی شش برات کشتگ ء آئی ء جست ہمیش انت کہ گل ء گوں صنوبر ء صنوبر ء گوں گل ء چون کرت۔ آئی ء بلکہ ء راگشت کہ تو من ء سر ء سوج بہ کن کہ من چون بہ کناں ء اے جست ء پسو ء چہ کجا بیاراں؟ بلکہ ء گشت کہ اے جست ء پسو کوہ قاف ء انت بلئے اود ء روگ آسان نہ انت ء سال ء ماہانی راہ انت۔ زمیاد مز نیں جیرہ ء جنجالاں پدا کوہ قاف ء ہما بادشاہ ء سر بیت کہ نام آئی ء صنوبر انت۔ زمیاد پے ہشاری چہ بادشاہ ہے جست ء پسو ء سوج کنت، بادشاہ آئی ء راگشت کہ سانگ ء رندیک روچے من چہ شکار ء شاداں واتر بوتگاں، دیستگوں کہ یک سیاہیں ٹیہے منی بانوریں زال ء را سوار انت۔ بادشاہ ء وتی کچک ء نیمگ ء

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اشارہ کت ء گشت کہ آوہداں من ء اے نراز گوں بو تگ۔ زال ء ٹیسس غلام ء من ء کہ دبستگ دوئیں ابکہ بو تگ آنت ء ہاشیدی ء ڈر کنگ زہم پہ منی جنگ ء وہدیکہ ٹیبہ ء زہم کشیتگ ء منی نیمگ ء انگلگ، اے کچک ء چاراتگ کہ اے شیدی منی واجہ ء کشیت، آئی ء ڈور کر تگ ء شیدی ء بز گوشت دپ ء کر تگ آنت ء ٹیبہ کپتگ۔ غلام ء زہم من چنگ بلے من غلام ء رانہ جنگ، آٹیبہ منی اش کنگ ء انگت لنگ انت بلے زندگ انت ء انگت ء ہما بان ء کہ من ء منی زال بو تگ آنت ہما بان ء انت۔ جسٹ ء پسو کہ زمیاد ء تر بیت، ہما دمان ء سمرگ ء سوار بیت ء کیت ء بادشاہ ء جنک ء گورا جنک آئی ء راجسٹ کنت ء زمیاد پسو ء ذات ء گشت کہ پہ یک قبگیں گوہارے ء حال ء گرگ ء بادشاہ ء اے جنک ء مردانی گردن جت ء کشیتگ آنت، بادشاہ ملامت بوت ء گشت ء کہ تو پسو و داتگ، منی جنک تئی انت۔ بچک ء گشت کہ من وتی راج ء جسٹ ء ابید گوں اے زال ء آروس کرت نہ کنال۔ ورنہ ء گشت کہ من تئی جنک ء زوراں ء وتی ملک ء رواں۔ دومی روچ ء زمیاد ء شاہ پری زرت ء وتی ملک ء رباگ بوت۔ وہدیکہ زمیاد وتی شہر ء کلات ء گوں وتی جن ء سر بوت، بادشاہ ء دیوان کرت، گوں میر ء امیراں صلاہ ء شور کرت ء ہے فیصلہ کرت کہ منی بچانی کوش ء بیر گیری نہ بیت۔ بادشاہ ء گشت کہ بانک ماہ پری، آئی ء نثار انت۔ بادشاہ ء بچ ء ر ا گوں ماہ پری ء آگدہ کرت ء وتی شاہی پاگ وتی بچ ء سر ء بست۔ میر زمیاد ملک ء بادشاہ بوت ء ماہ پری، شاہ بانک۔ (رگام، 124-110:2015)

بادشاہ حد اوندوت آت ء گل ء صنوبر ء قصہ ء ہما بہر کہ زمیاد بلک ء کراپہ سر ء سوج گپت گوں بادشاہ حد اوندوت آت ء قصہ ”دختر ء زیر زمین“ ء قصہ ء اے بہر ء ہمدپ انت۔ کہ ورنہ بلک ء راجسٹ کرت کہ دختر ء زیر زمین کجا انت؟ بلک ء ڈرائینت کہ چہ اد ء کمیں دور آدم ء یک شہرے است کہ زمین ء چیر ء انت۔ بلک ء گشت کہ دختر زمین بادشاہ ء جنک انت کہ ہر کس پہ سانگ بندی ء کیت، جنک جسٹ کنت ء ہر کس کہ بے سوب بوت آئی ء گردن جنگ بیت۔ الا کچہ بلک ء سوج کرت کہ اے زال ء جسٹ چے انت؟ بلک ء پسو دات کہ تاں اے وہد ء ہر کس کہ آئی ء کرا کشیتگ و اتر نہ یتگ کہ کسے بزانت کہ جنک ء سوال چے انت۔ (ہمیش، تاکدیم: 342)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

تو تو ودر نو گیدی قصہ (ہفتمی) ء ”تو تو ودر نو“ ء قصہ ماتو ء چکو ء سیادی ء ماتو ء زور اکی ء بابت ء انت کہ ماتو ء زہر ء کینگ انچوش گیش بنت کہ وتی کود کیس چکو ء کشیت ء آئی ء گوشاں وارت۔ تو تو مرگے چوڑ بیت ء مدام ڈر چک ء سر ء کیت گوں وتی گہار ء گپ ء تران کنت ء آئی ء را شکر ڈپ ء دنت۔ و ہدے در نو وتی ماتو ء کشیت کہ مرگے کیت مدام من ء شکر ڈپ ء دنت گرٹاں ماتو ہم ڈر چک ء چیر ء زوت ء تو تو آئی ء ڈپ ء زہر ء گلورے دات ء ماتو مررت۔

اے قصہ اے پیم بندات بیت کہ سودا گر ء جن مریت آئی ء دوز بگ انت، مستریں جنکے کہ نام نئے در نوات ء کستریں نچکے ات کہ آئی ء نام تو تو ات۔ ہے ہلک ء جنوزاے است ات کہ آئی ء سودا گر ء مال چم ء چیر ء کرتگ ات انت ء آئی ء واہشت ات کہ سودا گر گوں آئی ء آروس بہ کنت۔ زال ء در نو کشت کہ وتی پت ء بگش گوں من آروس کن، بلئے تو تو اے گپ ء وش نہ ات۔ آس سودا گر گوں ہے زال ء آروس کنت ء تو تو بدیں روچ بندات بوت انت۔ زال ء تو تو کشت ء آئی ء گوشت وارت انت ء آئی ء ہڈ ڈر چک ء بن ء کڈ کرت انت، در نو یہ تو تو شو ہاز ء سر گرداں بوت ء اتک ڈر چک ء چیر ء نشت ء و شیں تو اے اے شعر ء وانیت:

کے کسان چک انت تو تو کسان چک انت
سردر چک ء پلو نشتہ، پلوے کو نزہ ء قد ء
آحتہ بما ماتو کہ در نو کو نزہ ء کچ انت
بابا ء منا گشتگ کہ ماتو ء ترا کشتگ“

(مینگل، 2011.29)

تو تو ودر نو ء قصہ گوں ہے کتاب ء قصہ ”بجن لالا (ماتونگ ء کینگ) ء بنداتی بہر ء ہمدپ انت ء قصہ دیستر ء دگر رنگ بنت، بلئے قصصانی نیچر یک انت ء دوئیں قصصاں ماتو ء کرد گوں یکے دومی ء ہمدپ انت۔ اے قصہ اے پیم بندات بیت کہ یک سودا گرے ء اولی جن مررت، آئی ء دوز بگ ات انت، یک جنکے ء یک

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

بچکے۔ ہے ہندء یک جنوزامے ہم است ات کہ آئیء گوں سودا گرء زہگاں مہر کرت۔ سودا گرء گوں اے جنء آروس کرت، گڑاں ماتوء کینگ گوں وتی چکواں پدربوت۔ سودا گرء بچکء راپس چارینگ ءر ادات ء آئیء گوبارء راکشتے کہ بہ رواں دارکاراں، دارء شت انت ء ماتوء ہموداوتی جنکیں چلوگٹ ء لوپ کرت ء کشت، جنک گرے ء دور دات ء گھس ء اتک۔ جنک ء ہڈ و حون ہے گرء رست انت نل بوت انت۔ سودا گرء بچ وتی گوبارء شوہازء ہمد اتک ء چہ ہے نلاں یکے تراشت ء نلے جوڑ کرت، ہر دیں کہ نل ءر آئیء جت گڑاں نل ء چوش توار کرت:

”بجن لالا! بجن لالا! اما کز انگیں چندء

مناشیت و گرے دور دات منن رستن نلے بوتن

منی تاکاں بڑاں چرتہ

منالالو گرو کرتہ“ (مینگل، 51: 2011)

کوہ ناکو گیدی قصہ ہفتمی ء کوہ ناکو ء گیدی قصہ سومی ء ”گنوک ء سار“ گوں یکے دومی ء ہمد پء

ہمرنگ انت۔ کوہ ناکو ء قصہ ء میر عاقل خان مینگل اے پیم بندات کنت کہ:

”است ات یک مردے ایٹی دو بچ ات انت۔ یکے سار و، یکے گنوک اے مرد مرے، گنوکیں براس دومی براس ء گشت، بیالالا پس ء گڈء بار کنن۔ گڈء بار کرتنت، گنوک ء بارء گوکے آحت۔ گنوک گوک ء زرت شت یک کوہ ہے۔ کوہ ء بن ء اوشتات و توار جت، کوہ ناکو! منی گوک ء گرے؟ آئی توار کوہ ء پُرشٹ و پدی اے ڈول آحت، کوہ ناکو! منی گوک ء گرے؟ گنوک ء گشت، تو منی چچکاں گرے، اے بگش گوک ء گرے نہ گرے؟ پدا انچو توار آحت۔ نیٹ گنوک دم برت گشت، گرے، کوہ ء توار آحت، گرے، گرے۔ گنوک ء گوشاں گریں گریں۔ گنوک گشت، شر! کوہ ناکو دہ کلدار ء گوک تی انت۔“ (مینگل، 38: 2011)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

قصہ دیمتر اے پیم انت کہ گنوک گوک ء ہمد اکوہ ء دیم ء بندیت ء روت۔ پدادومی روچ ء کیت گشیت کوہ نا کو منی زراں بہ دے۔ آئی ء آواز کوہ ء پُرشیت (جکس ایت) ہے آواز پدا آئی ء گوشاں کپیت۔ گڑاں گنوک کوہ ء سنگے جنت کہ کوہ ء کپے دُور کیت ء چہ ہے جاگہ ء مز نہیں زَر ء سُرے در کیت، گنوک دہ روپی زُوریت ء روت وتی برات ء حال دنت کہ کوہ ء مناباز زرداتگ بلے من ایوکا وتی دو روپی زرتگ۔ برات کیت گندیت کہ راست آنت مز نہیں زَر ء سہرے۔ ایثاں زُوریت ء برات جاہے ء کنڈ کنت۔ گنوک گشیت من بادشاہ ء حال دیاں کہ تو کوہ ء زَر زرتگ آنت۔ تاں وہدے بادشاہ ء وزیر کینت اے زَر ء سہراں دگہ جاہے کنڈ کنت ء گشیت کہ منی برات گنوک انت ایثی ء گیاں باورمہ کن ات۔ اے گنوکیں برات وڑ وڑیں کار زوالی کنت گڑاں آئی ء برات چہ اود ء لڈیت کہ گنوک بادشاہ ء دست ء مارا کوشارینیت۔ گنوک ہم آئی ء پشت ء گون کپ ایت ء راہاں مز نہیں کار زوالی یے کنت ء ایثانی سردیہانی ماڑی یے ء کپ ایت کہ اود ء دوپری آنت۔ دوئیں روانت تحت ء پلنگانی سر ء اود ء نند آنت۔ پری کینت اے دوئیں براتاں گش آنت کہ بہ زوات کہ اے ہند ء چار دیہہ است انت کہ شمارا کش آنت۔ بلے گنوکیں برات گشیت مانہ رواں۔ گنوکیں برات گوں دیہاں ہم مز نہیں ہنر ء مقابلہ یے کنت ء دیہہ چہ ایثی ء شزاری بنت ء وتی ماڑی ء یل کن آنت ء تچ آنت۔ اے گنوک دوئیں پریاں گوں وتی برات ء آروس دنت۔ (مینگل، -38)

(44:

کوہ نا کو ء قصہ ء گیدی قصہ (سومی) ء ”گنوک ء سار ء قصہ“ ء تاں آسر ء ہمد پ انت۔ گیدی قصہ

سومی ء قصہ اے پیم بندات بیت کہ:

"روچکانا آست آت بادشاہے، بادشاہ خداوند تعالیٰ ء جندانت۔ ہی بادشاہ ء ملک ء ہستت گریبے نام ء سبزل خان ات، سبزل خان ء دو بچک ہستت یک گنوک ءے ویک ساری ءے یک روچ ءے بوت سبزل خان مرت۔ گڑا ہی دوئیں براس وت ماوت نشنگتاں گنوک ء گشتہ کہ لالاساری ء کہ پس زندگ سلامت ات ماؤشاہماں مالان ء نشت وارتاں۔ نوں کہ پس مرتابیا من تو ہی مالان بہر کنناں ساریں براس گشتہ شر سبزل خان ء پختگیں مال چچی

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

انت۔ ایک ہرے ویک گوکی سارینا گوشت کہ تو گوک ء زورے یا کہ ہرے گوک ء گشت
من گو کا زوریں گوک ء گوک ء رازرت ء شت کو ہاٹوئیں کو ہے بنا گوشتی ڈے نا کو کو ہی
من ای گوک ء بہا کئیں تو زورے یا زورے گو کے بہادہ کلدار انت۔ گوک ء گشت شربازی
گپ محن ایشیں من گو کار ایل دات دگہ دہی روچا من کائیں۔ (غازی، 1971:31)

ہزار خشت گیدی قصہ (ہفتمی) ء ہزار خشت ء گیدی قصہ سومی ء ”شاہ محمود“ ء ایک بہرے گوں
وت ء ہمدپ انت، دیہتر ء قصہ تاں آسر ء دگہ رنگ انت۔ ہزار خشت ء قصہ ء چوش انت کہ یک مالدارے ء
جن یک بلکے ء گوراروت کہ من ء زہگ نہ بیت، گراں بلک دو ٹکی نان آئی ء رادنت۔ مرد ء جن ناناں
ورانت، لہتیں و ہد ء رند مالدارے جن ء راز ہگ بیت ء و ہد پیلو بنت ء آئی ء راجنکلیں زہگے بیت کہ چو چراگ ء
شندلاک بیت۔ جنک ء واستا حاصیں جاگے ء جوڑ کنگ بیت کہ اود ء روچ ء روژنائی سر نہ بیت۔ جنک مزن
بیت ء رانتی بیت۔ یک مشکے وتی حوند ء کونڈان ء جنک ء جاگہ ء سر بوت، چہ حوند ء کہ روچ ء روژنائی زاہر بوت
جنک حیران بوت۔ مولداں گشت کہ اے روچ انت کہ دنیا ء روژنا کنت۔ شپ ء چار دہی ماہ ء روژنائی چہ
حوند پدربوت، مولداں گشت کہ اے ماہ انت۔ مولداں گشت کہ تاں کہ تئی سور نہ بوتگ تئی مات ء پت ترا
ڈن ء ڈر آگ ء نیلنت کہ تو نظر بہ نے۔ (مینگل، 2011:96)

اے بہر گوں گیدی قصہ سومی ء ”شاہ محمود ء قصہ“ ء بہرے ء ہمدپ انت، دوئیں قصہ دگہ یک
جاگے ء ہم ڈپ نہ ورا انت۔ شاہ محمود ء ہمدپیں بہر اے پیم انت کہ بادشاہے ء راہفت جن است بلئے آئی ء را
زہگ نیست۔ یک فقیرے بادشاہ ء رانار اے دنت ء بادشاہ ء را بچکیں زہگے بیت۔ پکیر ء گنگ ء رد ء آئی ء راتپنج
ماہ ء زندگارے ء تہ ء کنگ بیت ء یک مولوی یے پہ آئی ء وائینگ ء واستادارگ بیت۔ یک روچے مشکے کونڈ
جنان ء تاں ہما غار ء سر بوت، چہ حوند ء روچ و دی بوت۔ بچک ء دور کرت کہ روژنائی ء گراں، مولوی ء گشت
کہ ایٹی ء نام انت روچ، ڈن ء دگہ دنیا یے است۔ بادشاہ ء زہگ ء گشت کہ شپا پرچا من ء بند کرتگ من ڈن ء
رواں۔ (غازی، 1971:24-25)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

ہزار خشت ۽ نیامی بہر گوں گیدی قصہ سومی ۽ ”شاہ بہرام و شاہ کشور ۽ قصہ“ ۽ ہمدپ انت۔ ہزار خشت ۽ نیامی بہر اے پیم انت کہ ہزار خشت پہ کار ۽ گوں وتی سنگتاں دگہ ملکہ ۽ شت دیست ۽ کہ بادشاہ کلاتے بندگ ۽ انت، ہزار خشت ۽ یک جاگہ ہزار خشت بڈا کرت ۽ برت، بادشاہ ۽ آئی ۽ راسد مزور ۽ کچ ۽ پوریا دات۔ ہر شپ ہزار خشت ۽ سنگتاں باری باری ۽ سر ۽ نان کرت۔ اولی شپ ۽ سنگتے ۽ گوشت گراست، یک بلاہ ریشیں مردے اتک ۽ اے سنگت ۽ آئی ۽ رانان ۽ چنڈے دات، مرد ۽ ایشی ۽ رابست ۽ دیگ ۽ تیوگیں گوشت وارت انت۔ ایشی دیگ ۽ رادگہ آپ مان کرت۔ سنگتاں چارت کہ گوشت نیست خشکیں ہڈ انت، ہزار خشت گشت کہ تو دیگ ۽ گرا دگ ۽ نہ زان ۽۔ دومی شپ ۽ ایدگہ سنگت ۽ باری بوت، پیریں دراج ریشیں پکیر پدا اتک ۽ گشت ۽ کہ پکیر ۽ پنڈگ ۽ بہ دے، ایشی ۽ نان ۽ چنڈے دات، گڑاں ایشی ۽ را ہم ہماوڑ ۽ گوں وتی ریش ۽ ٹالے ۽ بست ۽ تیوگیں دیگ ۽ گوشت وارت انت، ہمہ رنگ ۽ تیوگیں سنگتانی باری بوت ۽ اے پیر مرد ۽ گوشت وارت انت۔ ہزار خشت ۽ باری بوت، پدا ہے پیر مردیں پکیر اتک کہ حداء نام ۽۔ ہزار خشت ۽ کہ ایشی ۽ رانان ۽ چنڈے ۽ گوشت دات گڑاں آئی ۽ ہزار خشت ۽ دست بست انت، ہزار خشت ۽ چارات کہ مرد دیگ ۽ دپ ۽ پچ لنگ ۽ انت گڑاں ہزار خشت ۽ آئی ۽ را ہتر مال کرت شہماتے اے مرد کپت۔ پدا ہزار خشت ۽ اے قصہ گوں وتی سنگتاں کرت گڑاں سنگتاں گشت ۽ یا کہ اے مرد ۽ گوں ماہم ہے پیم کرتگ۔ صحت بوت ایشاں شت ہما جاگہ چارات کہ بلاہیں کڈے، ایشاں ریزے آورت ۽ سنگتے ۽ ر ایر دات، سنگت ۽ پریات کرت کہ روت کن ات مناوڑ کن ات کہ من سوتکاں۔ پدا دومی سنگت ایر دات، ایشی ۽ ہم پریات کرت۔ ہزار خشت وت شت، آئی ۽ ہم کوکار کرت، بلے آئی ۽ سنگت تیک ۽ شت انت۔ ہزار خشت ۽ بڈ سچان بوت ۽ شت یک تالابے ۽ کپت ۽ گشت ۽ کہ اف چونیں و شیں جاگہ یے، باگ ۽ بہار، سہر، زلال ۽ یا قوت۔ دیم ۽ شت دیست ۽ کہ جنکے تحت ۽ سر ۽ واب انت، جنک ۽ سما کرت ۽ گشت کہ من شاہ کشور ۽ جنک گلبدن آں، من ۽ گچیر ریشیں جادو گرے ۽ اد ۽ بند دیگ

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

کرتگ، چومہ بیت کہ ترا جادو بہ جنت۔ ہزار خشت گشت کہ آگچیر ریشیں مرد من کشتگ۔ جنک ء گل
کرت ء ہزار خشت ءرا گشت کہ مناچہ اے جاہ ء درکن۔ (مینگل، 103-100:2011)

گیدی قصہ سومی ء ”شاہ بہرام ء شاہ کشور ء قصہ“ ء اے بہر چوش انت کہ شاہ بہرام گوں وتی سئے
سنگت ء شکار ء روت۔ بہرام ء سنگت کوہی ء دیگ گراست، یک پیریں مردے اتک ء گشت ءے واجہ منا
کمیں ورگ بہ دئے منی نماسگ گریوگ ء انت۔ کوہی ء کہ اے مرد ء راورگ دیگی کرت گڑاں مرد ء
بروت ء ٹالے در کرت ء کوہی ءرا بست ء تیوگیں ورگ زرت انت ء وتی چات ء تہا برت انت، کوہی ء وتار اچ
کرت، لوہی ء آپ مان کرت ء دگہ لوہی یے گراست۔ سنگتاں ورگ وارت ء ہلاس کرت۔ دومی شپ ء
بہرام ء سنگت گرانڈی ء برنج ء دیگ گراست، پیر مرد اتک ء گشت کہ من ء بٹ بدئے کہ منی زہگ
گریوگ ء انت، گرانڈی ء کہ برنج دیگی کرت گڑاں پیر مرد ء بروتی ٹال کش ات ء گرانڈی بست ء تیوگیں
لوہی ء بٹ وتی کاسگ ء کرت ء چات ء تہ ء شت۔ گرانڈی ء دگہ برنج گراست ء سنگتاں وارت۔ نوں بہرام ء
لنگیں سنگت ء باریگ بوت، لنگ ءرا پیر مرد ء گوں وتی ریش ء ٹال ء بست ء لوہیگ ء بٹ برت انت۔ لنگ ء
دگہ برنج گراست ء سنگتاں وارت۔ گڈسہ بہرام ء باری بوت، اے پیر مرد اتک کہ من ء ورگ بہ دئے
، بہرام ء ورگ دیگی کرت کہ پیر مرد ء بروت ء ٹالے کش ات کہ بہرام ء بنداں، بہرام ء جت زہمے مرد ء
سرگ سست ء ہماچات ء جنکافی دیم ء کپت۔ تیوگیں سنگت اتک انت بہرام گشت ڈے مرداں اے مرد ء
برنج چٹ کرتگ انت شامنا حال نہ داتگ۔ اے ہماجاگہ ء شت انت ء کوہی ءرا چات ء ایردات کوہی ء گشت
کہ منادر بکن ات کہ من سوتکاں۔ پدا گرانڈی ء ایردات، آئی ء ہم گشت کہ منادر کن ات کہ من سستوں
۔ پدا لنگ ءرا ایردات آئی ء ہم کوکار کرت۔ بہرام وت چات ء شت گڑاں آئی ء دیست کہ جنک انت، ایٹاں
واجہ ءرا دیست گریت ء گشت اش کہ تو مئے پت ءرا کشتگ۔ بہرام ء گشت کہ آئی مئے تیوگیں برنج وارتگ
انت من ہمے سوب ء کشتگ۔ (غازی، 8-11:1971)

پھلان پری گیدی کسو (ہشتمی) ء اے قصہ چوش بیان کنگ بوتگ کہ بادشاہ ء نچ ءوزیر ء نچ سنگت
انت، بادشاہ ء نچ ءرا مرگ ء دارگ ء سک شوق بوتگ، آئی ء یک مرگے دیست کہ یکے ءراپہ بہا ء گون ات

بلوچی گیدی تھسانی ہمدپی

، بادشاہ پنچ پنچ مرگ بہا گپت ءوتی گھس ءورت۔ ایٹھی ءگمار ءمرگ ءرا جست کرت کہ چہ من ءڈولداریں
 جنگ آست مرگ ءگشت کہ انچیں ڈولداریں جنگ آست کہ تو آینی دیم ءسیا ہیں شپے ءے۔ ہے گپ بادشاہ
 پنچ ءاشکت ءاتک وتی مرگ ءرا جست کرت کہ آجنگ تاں ہند ءانت، مرگ ءگشت کہ آزال ءنام پھلان
 پری انت۔ بادشاہ پنچ، وزیر پنچ، مرگ پہ پھلان پری ءنیمگ ءروانت، راہ ءروان ءبادشاہ پنچ آسکے
 گندی ءوتی نریان ءآئی ءرند ءدنت ءآچہ مرگ ءوزیر پنچ ءجتا بیت ءدگہ ہندے ءروت ءحیران بیت کہ
 نون کجاہ رواں۔ آئی ءدیست کہ تحت ءسر ءیک زالے نشنگ ءآئی ءدیم اندیم انت ءتحت ءراچار زال ءبڑا
 کرتگ، آیاں کہ بادشاہ پنچ دیست گڑاں آئی ءاے بر ءبیابان ءآیک ءسوب جست کرت بادشاہ پنچ ءوتی
 حال دات انت۔ جنگ ءآئی ءراوتی گھس ءبرت ءجنگ ءپت بادشاہے ات، آئی ءوتی ریش ءٹالے ورناء
 دات کہ اگاں ترا سکی ءگپت گڑاں ایٹھی ءگون تیر ءپیڑا کہ تئ تیر خطانہ بیت۔ ورناء چہ اے ہند ءدر کپت ء
 پھلاں پری ءملک ءشت۔ آئی ءچارت کہ تیوگیں مردماں سیاہیں گد گور انت، معلوم بوت کہ بادشاہ جنگ
 پھلاں پری ءرادیبہ ءبرتگ ءمردم سوگی انت۔ ورناء بادشاہ ءکراشت ءگشت کہ من پھلان پری ءکاراں
 ، بادشاہ ءوتی لشکر ہم گوں کرت ءورنء پھلاں پری ءچہ دیہہ ءپنچ گپت ءورت، بادشاہ ءمز نیں خیرات ءپس
 کوشی کرت، وشی بوت۔ بادشاہ پھلاں پری گوں ورناء آروس دات۔ بادشاہ گوں پھلاں پری کیت ہماساری
 ءبادشاہ ءکرا کہ آئی ءوتی ریش ءٹال داتگ ات، آئی ءہا جنگ مرتگ ات کہ ورناء روگ ءوہد ءگشتگ ات
 من واتری ءکایاں گوں آئی ءآروس کنناں۔ اے بادشاہ ورناء ءیک منترے سوچ دات ءورنء چہ اے جاگہ ء
 دراتک۔ شت راہاں آئی ءوتی گدان جت ءپہ دم ساسارگ ءنشت، بلاہے اتک گشت کہ من پھلاں پری ء
 براں۔ بادشاہ پنچ ءہا منتر ونت بلاہ سوتک ءپر بوت۔ وزیر پنچ ہم ہے جاہ ءریت ءدوئیں وتارا
 گند انت۔ بادشاہ پنچ وتی تیوگیں گپاں جنت کہ پھلاں پری من چوں آورتگ۔ دوئیں چہ گدان ءدر کپ
 انت ءور روات گڑاں جادو جنگ ءسوب ءبادشاہ پنچ بولنڑو یے بیت ءوزیر جادو جنت ءوتارا بادشاہ پنچ جوڑ
 کنت، بلے گڈ سر ءپھلاں پری ءراہا بولنڑو دست کپیت کہ آئی ءلو گواچہ ءساہ آئی ءمان انت۔ پھلاں پری

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

وزیر بچہ کشیت باریں جادویے بہ جن، وزیر بچہ کہ منتر و انیت گڑاں آئی چند بڑے جوڑ بیت بادشاہ بچہ
وتی پیسری رنگ عبتی ہے بڑے گردن آئے زہے جنت کشیت۔ بادشاہ پھلان پری آئے راز و ریت و تی ملک
کیت۔ آئی عبت آئے بادشاہ کنت۔ (بزدار، 100: 1973)

بادشاہ حد اوندوت ات قصہ ”شاہ کو تیح“ گوں پھلان پری آئے قصہ ہمد پ انت۔ ”شاہ کو تیح“
مستریں کارست شاہ کو تیح رکشی کرگ آئی آئے مرگ انت کہ اے دوئیں سمدار وتی بادشاہ رادگہ دنیا دگہ
ڈیہاں سرکن انت۔ اے قصہ چوش انت کہ بادشاہ کو تیح آئے راجہ یک ورنایے آئے یک مرگے دست کپایت
کہ اے مرگ کپ کنت آئے شاہ کو تیح آئے زالاں ہے سو ب آئے زہر کنت کہ آئے کشنگ کہ چہ شامتریں زال ہم
است انت۔ بادشاہ چہ مرگ آئے ہے زال آئے پیشدارگ آئے لوٹ کرت۔ مرگ آئے آئے راسوج دات بادشاہ
رکشی کرگ زرت مرگ بادشاہ رکشی کرگ آئے دیم پ ہما ڈولداریں زال آئے ڈیہہ آئے بال کرت۔ شاہ کو تیح کہ بی
بی گل آئے دیست پ آئے عاشق بوت آئے گوں آئے آروس کرت۔ واتری بادشاہ آئے آئے جن گار بنت آئی سر
دگہ لکے آئے کپایت پ آئی بی بی گل بادشاہ بچہ بارت۔ بلئے ہے مرگ ایساں در گنجایت پد ازال آئے مرد آئے گوں
آئی رکشی کرگ آئی بی بی گل بادشاہ کنت۔ (رگام، 661-653: 2015)

چوپان

ڈاکٹر رحیم مہر بلوچ آئے در جنگلیں قصی کتاب آئے بیست آئے چارمی قصہ انت کہ اے قصہ گوں بادشاہ حد
وندوت آئے قصہ چوپان آئے گیدی قصہ (نہمی) آئے ”ہیت لوہپت توار“ آئے ہمد پ انت۔ گوہر قیمتی آئے چوپان آئے قصہ اے
پیم انت وزیر گوں بلک آئے نماسگ چوپان آئے کنت بیت پرچا کہ آئے مرگ آئے آئے رانہ دنت۔ پدا بادشاہ وزیر آئے کشنگ آئے
آئے مرگ آئے سلیمان آئے آئے لوٹیت آوتی مرگ بادشاہ آئے رادنت، وزیر دگہ ہیلہ سازیت بادشاہ آئے کشیت
کہ چوپان آئے راہ دئے کہ اسپ چل کرگ آئے ہاریت۔ بادشاہ آئے راپہ اسپ چل کرگ آئے رند آئے دیم
دنت، چوپان آئے راکاریت بادشاہ آئے سر کنت۔ پدا آئے آئے کشیت کہ بے راد ختر آئے مود چل گوازی آئے بیار
، چوپان گوں دختر آئے مود چل گوازی آئے آروس کنت آئے کاریت، بلئے آئے راد بادشاہ آئے رانہ دنت۔ اے تیوگیں

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

کارانی کنگ ء گوں آئی ء حضرت عیسیٰ ء دعاء مدت گوں بیت۔ اے قصہ ء گوہر قیمتی ء اے پیہم بندات بوتگ کہ:

”است ات بلکہ، بلکہ است ات نماسگے، نماسگ ء نام ات چوپان، اے سک وارت
، ایسی کارچی ات، ایسی ء شت کوہ ء پش چت ء ساد بریس ات ء بھاکرت، وتی وخت ہے
وڑا تیلانک دات، چیزے مدت ء رندیک روچے روگ ء ات داں حضرت عیسیٰ نماز ء
انت، اے رس ات داتے سلائے، آئی ء سلام علیک کت ء گشت ”چوپان تو کجارو گائے
؟“ چوپان ء گشت ”بلئے“ من چو کوہ ء روگایاں پیش، میٹش یے چنان ء سادے بریساں
، ساد ء بھاکناں لاپ ءے وریں۔“ (بلوچ، 2012.114)

گوہر قیمتی ء چوپان ء بادشاہ حد اوندوت ات ء چوپان سرجم ء ہمدپ انت، بلئے دوئیں نبشتکاراں
ایسی ء بندات ء در شاندا ب جتا ئیں رنگ ء کرنگ انت۔ شے رگام چوپان ء قصہ ء اے پیہم بندات کنت کہ:
”یک روچے ماں جنگل ء چوپان ء گوں یک پیر ء مردے ء دوچار وارت۔ کماش ء آئی ء را
جست کت کہ آکئے انت، کجا نشنگ ء چے کار کت۔ چوپان ء گوشت آئی ء مات ء پت
دوئیں نیست انت، آوتی بلکہ ء گور انت ء آئی ء کاردار ء بڑگ ء بہا انت۔ پیر ء مرد ء آئی ء
رادل بڑی دات ء گوشت بہ رو کہ حدائے میارے۔ (رگام، 2105.508)

گیدی کسو (نہمی) ء ”ھپت لواھپت توار“ بندات ء دگہ رنگ انت کہ گوں چوپان ء قصہ ء دپ نہ
وارت۔ اے قصہ ہما جاگہ ء ہمدپ انت کہ شاہ دوران پہ اسپ وچل کرغ ء آرگ ء روت ء پد ء چل مید ء رندا
روت۔ اے کارانی کنگ ء گوں آئی ء پیریں مردے ء نیک دعاء سر ء سوج گوں بنت۔ اے کتاب ء قصہ کمیں
دگہ وڑانت کہ بادشاہ شاہ دوران ء گمار بانو ء سر ء شیدا بیت جار جنت کہ ہر کس شہ دوران ء کشیت من آئی ء را
زردیاں، گڑاں یک جنکے تو جیل سازیت کہ من شہ دوران ء کو شماریناں، جنک شہ دوران ء گوہار ء راشیت
کہ تئی ماڑی سک شرانت بلئے اگاں تو وتی برات ء بگش اسپ ء چل کرگ ء بیاریت۔

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

"نیں شدہ دوران روش و شکار و روث۔ بیگھ گڑدی کیٹ۔ یک روشے و نکوے کہ آئی او بانوشے
اکریں بادشاہی ماڑی، اگریں مزائیں بانے، تی برات و ماڈن نیست انت۔ لیر و زواری
و شکار و روث۔ برات و اسپ و چل کُرغ بیڑتیں، گڑا آئی شے ملک سنسٹرابٹ۔ اسپ و
چل کُرغ و دھکا دا دیر شتہ، باز جزو خیں ماڈن انت، بانوے کہ جوان ڈاڈو برات روکا
ریش۔" (مری، 1974:304)

گوہر قیمتی و بادشاہ حد اوندوت ات و چوپان و قصہ و گڈ سر و چوپان دختر و مود چل گوازی و آروس
کنت و وتی گھس و کاریت۔ بلئے ہپت لوہپت توار و قصہ و آسر گوں چوپان و قصہ و دپ نہ وارت و اے پیم
آسر بیت کہ بادشاہ دوران و آئی و گمار بانوے دعوت کنت و شاہ دوران و ورگاں زہرمان کنت۔ چل مید شاہ
دوران و گشتیت کہ نگن مہ کہ زہراش مان انت۔ شاہ دوران زہر گپت و گشتیت کہ بلوچ و کارے نہ انت کہ
مہمان و بکش بیت۔ گڈ سر و چل مید قصہ کنت و قصہ و آسر و ہے زانگ بیت کہ شاہ دوران و بانو بادشاہ و وتی
جند و زہگ انت۔ بادشاہ ایشانی مات و شوہاز کنت و کاریت۔ شاہ دوران بادشاہ نامینگ بیت۔ (مری،
1974:321)

گوہر قیمتی

قصہ "گوہر قیمتی" یک دار بریں مردے و قصہ انت کہ دار و بڑگ و تروت مرگے آئی و را گوہر قیمتی
یے دنت و اے مرد پدا مرگ و جند و گپت و وتی لوگ و کاریت وتی دوخیں زہگاں دنت۔ مرد سیر بیت،
ایشی و جن پہ و تاملنیں یارے داریت۔ و ہدے و رند ہے دار بریں مرد مریت۔ ملا ہے مرگ و ورگ و رند و
بیت، بلئے مرگ و دوخیں زہگ و انت و چہ گھس و در کابنت و جی شاہ ولایت بنت و مستریں برات بادشاہ
بیت۔ (بلوچ، 2012:146-170)

اے قصہ گوں بادشاہ حد اوندوت و قصہ و "شاہ دوران" و بادشاہ حد اوندوت آت و "شاہ سپاہ" و
قصماں ہمد پ انت۔ شاہ دوران و قصہ و بندانی یک بہرے اے پیم انت کہ :

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

"یک روچے مردے ماں جنگل ۽ یک مز نیں گزری بُنڈے ۽ ڈک جنگ شروع کُرت۔ دو ڈک ۽ کہ جت، پچے بُنڈے کوک ۽ یک ڈول داریں مرگے در اتک۔ مرگ ۽ دار چین ۽ راکشت کہ توچو نیں مردے ۽ کہ تئی دل رحم نہ روت، تراود ۽ بے و ہد نیست، تئی و ہدی روچ ۽ نک نہ کنگ کہ تو ڈک ماں ڈک کُرتگ ۽ مارا آرام ۽ نیلے۔ مردے جواب گردینت کہ من لاجاراں، من دار ۽ بُرگ ۽ بہا کنگ ۽ کار ۽ پھ شوق کنگ ۽ نہاں، پھ بے و سی کنگ ۽ آں کہ من ۽ دگہ بچ در نیست بلے اے گرانیں کار ۽ زہمت ۽ ہم منی چکانی لاپ در آہگ ۽ نہ انت ۽ توے کہ ہنچو نازرک ۽ کہ منی تیر ۽ ڈک ۽ توار ۽ نہ سگ ۽ کہ پھمن بلاہیں لک ۽ کش اتک۔" (رگام، 2015.30)

"شاہ سپاہ" ۽ قصہ گوں "شاہ دُوران" ۽ گوہر قیمتی ۽ قصصاں ہمدپ انت، لہنتیں کارست جتا انت، چوشکہ شاہ دُوران ۽ قصہ ۽ جن ۽ یار یک ملایے ۽ شاہ سپاہ ۽ قصہ ۽ جن ۽ یار یک شاہو کار ۽ ہز گاریں مردے ۽ دوئیں قصصانی قصیم یک انت۔ شاہ دُوران ۽ قصہ ۽ دوئیں برات ملا ۽ کش انت، بلے شاہ سپاہ ۽ قصہ ۽ شاہو کار کُرتگ نہ بیت۔ دوئیں برات شپ ۽ تہاری ۽ چہ وتی گھس ۽ در کابینت ۽ دُوریں راہے ۽ روات ۽ پدا دوراہ کیت۔ شاہ سپاہ یک راہے ۽ روت ۽ سر بلند دگہ راہے ۽ روت۔ شاہ سپاہ کہ ملک ۽ روت آ ملک ۽ بادشاہ مرگ ۽ آئی ۽ راپشت پد نیست۔ آئی ۽ وصیت ۽ حساب ۽ در آمدیں ورناشاہ سپاہ ۽ بادشاہ کنگ بیت ۽ مز نیں مدتے ۽ رند سر بلند ۽ لہنتیں مید تیاب دپ ۽ گند انت ۽ آئی ۽ راتوقی بادشاہ شاہ سپاہ کرا بر انت۔ شاہ سپاہ وتی کستریں برات سر بلند ۽ گوں وزیر ۽ جنگ ۽ آروس دنت۔ اود ۽ شاہ سپاہ ۽ سر بلند ۽ مات گوں سر جمیں مڈی ۽ دگہ یارے ۽ جستگ ۽ ایثانی پت ہماگس ۽ پیر ۽ عاجز ۽ کور انت۔ سر بلند پت ۽ کرا روت ۽ آئی ۽ راکلا بخش کنت ۽ چک ۽ پت تادیراں گریونت بچ وتی حال دات انت ۽ گشت کہ سپاہ ملک ۽ بادشاہ انت ۽ تئی و دار یک انت۔ سر بلند وتی پت زرت ۽ دیم پھ ہما ملک ۽ شت انت کہ شاہ سپاہ بادشاہ ات۔" (ہمیش 551-565)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

شوانگ و زور آوری

گوہر قیمتی اے قصہ اے وڑانت کہ بادشاہ جنگ یک کسانیں شوانگے کم شرنپی اے کنت اے بچک اے گپ اے دل اے داریت اے کشیت کہ یا خدا اگاں مناجنے دے گڑاں منا ہمیشی اے بہ دے۔ وہد گوزان بوت انت شوانگ اے رگ ہم مستر بوت اے آئی اے مال بہا کنان کرت اے یہ وت اے مزین مال اے مڈی اے زر اے سہر جم کرت۔ شوانگ ہم رست اے مزن بوت گڑاں آئی اے یہ جنگ اے سانگ لوٹت بادشاہ اے مزین مال اے لوٹ اے تماہ کرت اے ہے سر پد بوت کہ اے شوانگ مالاں دات کرت نہ کنت۔ بلے شوانگ اے بادشاہ اے تیو گین گپ اے شرت من ات انت اے گوں جنگ اے آروس کرت۔ بلے اے مرد اے تاں مزین وہدے اے گوں جن اے وپت اے وا ب نہ کرت۔ یک روچے جنگ اے وت وتی گدر کرت انت اے گوں بچک اے مردی اے جنی کرت۔ بچک اے ہم وتی لو گبانک اے راکشت کہ من ہا شوانگ اوں کہ تو گوں آئی اے چوش کرتگ ات، من گوں تو ہے سوب اے وپت اے واب نہ کرتگ کہ من ہے قول کرتگ کہ تو وت وتی گداں بہ کش اے گوں من اے یکجاہ بہ بے۔ (بلوچ، 208-193:2012)

اے قصہ گوں ”بادشاہ حد اوند وت ات“ اے قصہ (بانک ارمان) اے ہمدپ اے یک رنگ انت، البت اے قصہ اے بچک وتی جہداں وت زر اے مال جم کنت، بلے بانک ارمان اے قصہ اے جنگ بچک اے یہ شرتانی پیلو کنگ اے آئی اے راسوج دنت۔ دگہ جاگہ یے اے دوئیں قصہاں اے پرک است کہ بانک ارمان اے قصہ اے گدر اے شوانگ اے شاہ بانک دو بلا ہیں شیر گرانٹ اے آہان اے سوار بنت اے کابنت، بلے ”شوانگ اے زور آوری“ اے قصہ اے دوئیں نریان اے سر اے سوار بنت اے کابنت اے آہانی ہمراہی اے بازیں سہدارے ہم تاں بادشاہ اے ماڑی اے کیت۔

"مرد اے جن اے شور کت، مرد اے دو بلا ہیں شیر گپت، آہان اے سوار بوت انت، دیم پہ بادشاہی ماڑی اے شت انت۔ بادشاہ دیوان ات۔ آہاں کہ چم چست کت انت، دیست اش کہ دو سوار انت، پیداک انت۔ بادشاہ اے چارت گوشتے ایشانی سوار ی شیر انت، نریان نہ انت۔ کے نزدیک تر بوت انت، وزیر اے پچہ آورت انت اے بادشاہ اے را گوشت و اجہیں بادشاہ! نوں بدر پاداں، اے سوار تی زامات تی جنگ انت۔" (رگام، 419:2015)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

دوئیں قصصانی پلاٹ یک آنت، قصہ گوں وت ۛ ہمدپ انت لئیں در شانداب جتا ئیں رنگ ۛ بیان کنگ بوئنگ آنت ۛ دوئیں در شانداب واناک ۛ نامدار آنت۔

اکبر بادشاہ ۛ میر بل

گوہر قیمتی ۛ اے قصہ دہقانے ۛ قصہ آنت کہ چہ وتی ڈگار ۛ پہ بادشاہ ۛ کونگ بارت ۛ بادشاہ ۛ رااے مرد ۛ دیم گشی ۛ سرپدی دوست بنت ۛ آئی ۛ را مز نہیں زر ۛ سہرے دنت۔ بادشاہ ۛ میر ۛ وزیر بد بر آنت۔ میر بل روت، راہ ۛ وزیر پہ اے سہر ۛ مالانی پلنگ ۛ بازیں ہنر ۛ ہیلہ کنت ۛ چہ میر بل ۛ سوال کنت کہ بادشاہ ۛ گشتنگ جستانی پسو ۛ بہ دے۔ چوش کہ وزیر چہ میر بل ۛ جست کنت کہ تنی ہر ۛ پٹ چنکس آنت، زمین ۛ نیام کجانت، خدا اے ساعت ۛ چے کار کنگ ۛ آنت؟ میر بل ۛ وزیر ۛ را گشت کہ تو اسپ ۛ سر ۛ ئے تو خدا نہ گندے، من و پیادگاں۔ تو اسپ ۛ من ۛ دے ۛ وتی وزیر ی پوشاکاں بہ دے من گور ۛ آش کناں، گراں من تر آشاں کہ خدا اے و ہد ۛ چے کنگ ۛ آنت۔ وزیر اسپ ۛ دنت میر بل اسپ ۛ سوار بیت ۛ وزیر ۛ را آغشیت کہ منی رز ۛ سہراں ہم اسپ ۛ سر ۛ کن۔ میر بل ۛ اسپ ۛ وزیر ۛ چپ ۛ چا گرد ۛ تاجینت ۛ وزیر ۛ را گشت کہ خدا اے و ہد ۛ سوار ۛ پیادگ ۛ پیادگ ۛ سوار کنگ ۛ آنت، تو سوار آت ئے پیادگ بوت ئے، من پیادگ اتاں سوار بوتوں، میر بل ۛ اسپ ۛ را چا کجے جت ۛ وتی گھس ۛ آنت۔ (بلوچ، 2012:208)

(215)

قصہ ۛ اے بہر ”بادشاہ خداوند وت آت“ ۛ اے پیم بیان کنگ بوئنگ کہ ”میر بل ۛ نریان ۛ را کڑی کُرت، وزیر ۛ چپ ۛ چا گرد ۛ اسپ ۛ زراب دات، دمانے ۛ زرد وزیر ۛ گور آتک۔ نوں مرد بو شمار وات، چیر ۛ بروتاں۔ چکنگ آت۔ وزیر ۛ جست کُرت کہ نوں بو گوش کہ خداوند چے کنگ ۛ آنت؟ میر بل ۛ نریان ۛ را چا کجے گوں دات ۛ چار دؤراں پاد کُرت ۛ گٹ ۛ پڑ ۛ گوشتے او وزیر! اے دمان ۛ منی وا جہیں خداوند پیادگ ۛ سوار ۛ سوار پیادگ کنگ ۛ کار ۛ دست گٹ آنت۔ گوں ہے جبر ۛ مرد اسپ ۛ کڑی کناں ۛ دیم پ وتی ہلک ۛ ر ہادگ بوت۔“ (رگام، 2015.64)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

گوہر قیمتی قصہ چہ بادشاہ حد اوندوت ات قصہ کستر انت۔ گوہر قیمتی اے قصہ گڈی بہر اے پیم انت کہ وزیر قاضی پند لانی بنیات میر بل و دارانی تہا کنگ بیت و دارمان دارگ بنت، میر بل خونڈے جنت و ہمائی تہا بیت۔ سالے ورن پدا کیت و وتی بیراں چہ قاضی و گپیت و کشیت کہ بہشت و ش بوتگ، تنی پت و گشتنگ کہ قاضی و راہ دے کہ شرح و پور و کنت۔ گڑاں قاضی و رادومن دار و تہا کنگ بیت و اس ماندارگ بیت۔ بادشاہ و گشت کہ قاضی باریں پدا کیت؟ میر بل و گشت کہ تو اکبر بادشاہ بے عقل یے وے، قاضی نوں، پچیر و نیت۔ بادشاہ و گشت کہ تو اہنگ وے، گڑاں میر بل و گشت کہ من و کوہن یے جنگ ہمائی و تہا بوتگ آں اے کوہن تاں منی لوگ و روت، من سالے لوگ و نشتگاں گوں من کجا بہشت و روگ و آہگ بیت۔ بادشاہ و گشت گڑاں قاضی؟ میر بل و گشت قاضی شت۔ (بلوچ،-2012:226)

(230)

گوہر قیمتی قصہ ہمد اہلاس بیت، بلئے بادشاہ حد اوندوت ات و ”میر بل“ و قصہ چہ اے جاگہ و دیم و دگہ ہم بلا ہیں بہرے ہو ارا انت، قصہ نویس و اے بہر اے پیم بیان کرتگ کہ بادشاہ و دیوان و ناگت و میر بل و لاپ و گواتے در کیت و میر بل پشل بیت و چہ بادشاہ و ڈیہہ و در کیت و دگہ جاگہ یے و روت۔ مز نیں مدتے ورن میر بل چنکے دان زوریت و آیاں سہر و گوناپ و دنت و پدا وتی ملک و کیت و بادشاہ و دیوان و گشت وے کہ آملک و کہ من بوتگاں آملک آبت انت، بادشاہ و مردم و شمال انت کہ بادشاہ سہر و توم و کشیت و توم سہر بنت۔ ہے توم من ہم آور تگ، بلئے اے تو ماں ہما مردم کشت کنت کہ چہ آئی و لاپ و گوات ورنہ یتگ و آکرائی نہ بوتگ۔ دہقان آرگ بوت انت، میر بل و گشت کہ بہ چارات تو ماں زوال مہ کن ات اگاں کزائی بوتگ ات گڑاں توم زوال بنت۔ آیاں پہ پرزگی گشت کہ ما و کزائی بوتگاں۔ میر بل و بادشاہ و را گشت کہ وتی وزیر و گزیراں جست کن بلکن آتو ماں کش انت، بادشاہ و ایشان جست کنت، بلئے در ستاں وتی سر جہل کرت و گشت کہ بادشاہ ماہم اے تو ماں کشت نہ کنوں۔ میر بل و بادشاہ و گوش و تہا ہوت و گشت کہ تو چہ وتی شاہ بانک و چنکاں ہم جست کن کہ بلکیں اے تو ماں کشت کن انت، بلئے آیاں ہم اے توم کشت نہ کرت انت۔ میر بل و گشت کہ تو ماں کشو کہ نہ بوت تو و بادشاہ و پچیر و کزائی نہ بوتگ وے گڑاں تووت تو ماں پر چانہ

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

کشے؟ بادشاہ اے نیمگ آئیگ چارات پھ ملاستی گشت کہ میر بل من ہم ایٹاں کشت نہ
کناں۔ (رگام، 96-92:2015)

میر بل قصہ بادشاہ حد اوندوت آت تہاے پیم ہلاس کنگ بوتگ کہ:
"میر بل پاگ چوڑ گوشے برز تر بوت، دیمے گوں دیوان آرت آگوشے کہ من
کہ کزائی بوتائے مئے واجہیں بادشاہ من آ کہ چہ ملک آڈر کرت، من دل آہے گوشت
کہ بلکیں اولی آ آخری مردم مناں کہ من کزائی بوتگاں۔ نوں بادشاہ سر پر
بوت، آپا آتک، میر بل آ را امبازاں زرت، وتی گورے نادینت، دانے شاک دات
آنت، گوشتے اے توم مارا سیر آ باد کرت نہ کن آنت، من آ میر بل پھ واری
شریں۔" (ہمیش، تاکدیم: 96)

دوئیں کتاباں قصہ ہمدپ آ ہم رنگ آنت آ قصہ نویساں وتی وتی زبان آ بیان، گالوارے در شاندا ب آ
بیان کرتگ آنت۔ بلے بادشاہ حد اوندوت آت آ میر بل آ قصہ آ گڈ سرے بہر گوہر قیمتی آ "اکبر بادشاہ آ میر بل"
آ ہوار نہ آنت آ قصہ کستر بیان کنگ بوتگ۔

جی شیر با

بادشاہ حد اوندوت آت آ قصہ "جی شیر با، جی یار با" آ قصہ اے پیم آنت بادشاہ آ را زہگ نہ
بیت، آئی آ اسپ ہم زنگ نیاریت میاہ آ دعاء برکت آ آئی آرا جنکے بیت آ آئی آ اسپ ہم زاہیت۔ پدا میاہ ہے
جنک آ چہ بادشاہ پھ شرت بارت آ گوں آئی آ آروس کنگ لوٹیت۔ بلے بادشاہ جنک ماہ یار بادشاہی مردینی
پوشاک گورا کنت آ گوں وتی اسپ آ دگہ ڈیہے آ روت۔ آراہاں گوں بادشاہ آ بیج گتاسپ آ ڈیک
وارت۔ وزیر آ بچک آ شک بیت کہ اے بچکے نہ آنت جنکے، آسر ماہ یار وتی حالاں دنت گوں بادشاہ آ بیج
گتاسپ آ آروس کنت۔ گتاسپ وتی جن آ اسپ آ زوریت پھ یک کارے آ دگہ ملکے آ روت۔ اے ہند آ
آئی آ رادو بچکیں زہگ ہم بیت۔ بانک ماہ یار پھ وتی مرد آ کا گدے راہ دنت کہ بیاتر ادو بیج بوتگ۔ بلے ہے
قاصدے نبشتگیں کا گدے ہا میاہ چہ قاصدے کیسگ آڈر کنت آ دگہ کا گدے نبشتہ کنت۔ گتاسپ کا کدے پیسو آ

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

دنت ء قاصد ء راہ دنت۔ قاصد پدا کیت ہے ڈر چک ء چیر ء دم کشیت، بلتے واب روت۔ ساحریں میاہ پدا کا گد ء پیغام ء بدل کنت ء ہے نبشتہ کنت کہ توتی دوئیں بچاں بزور بیا من آملک ء نیا آں۔ ماہ یار توشنگ زوریت ء گوں وتی دوئیں بچاں در کیت۔ ماہ یار ء اسپ ء ہم گمان بیت کہ ماہ یار ء سختی یے گپتنگ۔ اے و ہدے ہے ڈر چک ء نزیک ء کایت جنک ہما سیہریں میاہ ء بجاہ کاریت۔ ہے ساعت ء ماہ یار ء اسپ شیر باہم رسیت ء میاہ ء ڈر ء گت جنت ء آئی ء راشیت۔ (رگام، (108-97:2015)

بادشاہ حداد وندوت آت ء اے قصہ گوں گیدی قصہ (ہفتمی) ء قصہ ”عزز و ملک و شاد بخت“ ء ہمدپ انت۔ ہما جاہ کہ جنک ء سر ء وزیر ء بچک شک کنت کہ اے مردینے نہ انت، بلکن جنکے ”عزز و ملک و شاد بخت“ ء قصہ ء اے بہر چوش بیان کنگ بوتگ کہ:

"وزیر ء بچ سک شیوار و پرزانت آت۔ آئی بادشاہ ء بچ ء جتا کرت ء گشت، منی خیال شاد بخت جنکے بادشاہ ء بچ ء گشت، نہ بچکے۔ ہر دو تقرر کرتت۔ وزیر ء بچ ء گشت، شر منی وتی شرط انت، تو پر آئی نان کن آہر ء بلوٹ۔ آئی دیم ء برنج و پلاؤ او حلوا و پر نی ایر کن۔ آگہ آگیشتر برنج و پلاؤ وارت بزاں بچکے آگہ حلوا و پر نی وارت گڑا جنکے۔" (مینگل، 2011.71)

اے دوئیں قصہ گوں وت ء ہمدپ ء ہمرنگ انت، قصہ منی Theme ہم یک انت، بلتے جی شیر باء جی یار باء زبان وش انت ء آئی ء تھا قصہ ء کوہنی برجم انت ء حلوا، پر نی ء پلاؤ ء گپ آئی ء تہا نیست، بلکن اے جاگہ ء زالبولانی ڈرگ بلوچی وراک سی سرک ء نام گرگ بوتگ۔

ملاٹر

"ملاٹر" ء قصہ ملاٹر ء بچی ء لوپری ء قصہ انت کہ یک شوانگے ء راز دنت ء آئی ء پاچن ء پہ یک کلدار ء زوریت ء آئی ء گور ء گداں ہم پہ ہنر ء ہیلد بچ گیت ء وتی گورا کنت۔ پدا گوں یک مولدے ء وپت ء واب کنت۔ و ہدے کہ آئی ء جن زوندیت گڑاں وتی گوک ء بہا ء روت ء

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

جن گشیت کہ مادگے گراں کاراں۔ یک مردے مہمان بیت اودے ہم شپ و درندے گوں

مردے جن یکجاہ بیت۔ (رگام، 492-482:2015)

ملا لٹرے قصہ گیدی قصہ (سومی) ہم بیان کنگ بوتگ۔ دوئیں قصہ گوں وت ہم دپ انت لہنتیں
جاہاں قصہاں فرق است بادشاہ حد اوند وت ات قصہ کارست باز انت ءچہ آقصہ ءوش ترے مستر بیان کنگ
بوتگ۔ اے قصہ ء گالرتیچ ء گالبند ہم بیان کنگ بوتگ۔ چویشک: ”گوش کنگ ء روگ۔ چارچانگیں
مرد“۔

گیدی قصہ سومی ء ملا لٹرے قصہ ء یک بہرے چوش انت کہ ملا لٹرے آئی ء بلوچکیں سگت کہ آئی ء را
بادشاہ جنک ء چانپٹ داتگ ات ، دوئیں ہماروچ ء بادشاہ گھس ء پ مہمانی ء روانت کہ اودے دگہ کس
نیست، شپ بیت گڑاں ملا لٹرے بلوچک بے وہدی ء بہانہ ء کن انت ء انوں بے وہدانت ماشپ ء ہمدراجل
ایں۔ شپ کہ بیت ملا لٹرے گوں مولد ء یکجاہ بیت ء بلوچک گوں بادشاہ جنک ء یکجاہ بیت ء پداچہ بادشاہ جنک ء تر
ہم تیچ گرانٹ۔ اے پیم ء بلوچک وتی بیراں چہ بادشاہ جنک ء گپیت۔ (غازی، 154-153:1971)

شاہ اشوان

بادشاہ حد اوند وت ات ء ”شاہ اشوان“ ء قصہ بادشاہ بلوچ زال بانک فردوس ء تیچ اشوان ء قصہ
انت کہ آئی ء رادگہ دو جد مادریں برات است۔ بادشاہ سئیں تیچ بادشاہ گشگ ء دومی ڈیہانی سیل ء سوادے
شنت انت۔ راہ سے بنت، راہ نیک، ہمراہ نیک، راہ بد۔ آدوئیں براتاں شریں راہ کچین کرت انت اشوان ء
یل دات۔ اشوان راہ بد گپت ء شنت۔ آئیانی سردگہ ملکہ ء کپت بادشاہ آیان ء شرت ء برگ ء بے سوب
بوگ ء سبب ء وتی غلام کرتگ ات۔ اشوان ء راہ دو جنک دیست کہ آیان ء دیہہ ء بندی کرتگ ات، آئی ء
دیہہ کشت ء جنک آجو کرت انت ء گوں دوئیں گوہاراں آروس کرت ء ملک ء رہادگ بوت انت۔ اشوان ہما
جاگہ ء آتک کہ آئی دوئیں برات جتا بوتگ اتاں، آئی چارات کہ مندریک زنگ بوتگ انت، آئی زانت کہ
منی برات ویل یے ء دیہمان انت۔ اشوان کیت بادشاہ شرتاں پیلو کنت ء قصہ کنت بادشاہ جنک ء گپ

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

دارین بیت ء گوں آئی ء آگدہ کنت ء وتی براتاں آزات کنت ء گوں وتی جن ء براتاں وتی ملک ء ر ہادگ بیت۔
راہاں روان ء اشوان ء براتانی نیت بدبیت، آئی ء تیوگیں آپاں ورانت، ملے پدا آسک تنگ بیت آئی ء آپ نہ
دے آنت، اشوان ء ہائیک ہلاس بیت۔ اشوان وتی جن گشتگ ات انت کہ کجام سوب ء من منزل ء سر نہ
بوتاں، شتاگوں منی براتاں مہ روات۔ اشوان ء برات آئی ء چماں کش آنت اشوان ء ڈر چکے ء بن ء دور
دینت۔ اشوان ء پریات کرت ء دعا کرت۔ آئی مرگانی ایر نندگ ء توار اشکت کہ ہمے ڈر چک ء سر ء نشت آنت

"اولی مرگ ء دومی ء راکوشت اے شاح ء سرا کہ من نشتگاں آگس کے ایشی ء تاکانی شیرگ ء
برانکاں کوریں پتے ء مان بہ کنت، آچم تچ بیت ء آگاں چم پتے ء چماں مان کنگ بہ بنت آکور
بیت۔ دومی مرگ ء گوشت اے شاح ء سرا کہ مناں آگس ایشی ء شاح ء بہ پر ووش ء ء
گوندوئے بہ دیئے ء بہ دارے گوں چم ء سری کوس پہ چیری ء نہ ڈگیت، اے شاح ہما مردم ء
ہما جاگہ ء سر کنت کہ آہ گشیت مرگ ء گوشت آ مرد گوں اے لٹ ء گوندو دیگ ء سال ء
راہ ء یک روچے ء ہم بُرات کنت۔ گوں اے تراناں مرگاں بال
کت۔" (رگام، 2015:542)

"اشوان ہمے پیم کنت ء وتی گھس ء سر بیت ء آئی ء پت کیت اشوان ء گندیت اشوان تیوگیں
قصاص کنت۔ اشوان ء پت اشوان ء بادشاہ جوڑ کنت۔ اشوان گوں وتی جناں بادشاہی ماڑی ء
بیت ء آئی ء برات بادشاہ ء حکم ء شنگ بوت آنت۔" (رگام، 2015:527-544)

شاہ پریان " ء قصہ گوں شاہ اشوان ء قصہ ء ہمدپ انت۔ اے قصہ ء بادشاہ ء بلوچیں بچ ورتاں سپ ء
دو جد مادریں برات آست۔ بادشاہ ء راکر ء نادر اہی گپت، بلکہ ء گشت کہ تی علاج شاہ پریان ء مرگ ء سفید ء
حون ء آئی ء سنگوٹ آنت۔ ورتاں سپ پہ ہمے مرگ ء شوباز ء ڈر کپ لیت، آئی ء دوئیں برات ہم چہ شرم ء
دنیا ء گوں مجبوری ء گوں آئی ء گوں کپ آنت۔ دہ رواج ء سفر ء رند راہ دو بہنت۔ دوئیں براتاں یک راہے
گپت ء ورتاں سپ دومی راہ ء ر ہادگ بوت ء آئی ء گمان کرت کہ شاہ پریان ء ملک ء راہ ہمیش انت۔ پند جناں ء

بلوچی گیدی تھسانی ہمدنی

یک ماڑی یے ء سربیت، دیست ءے کہ چارده سالی جنکے نشتنگ ء کش ء بلا ہے واب انت، دیست ء شت آئی ء دگہ ماہ گوئگیں جنکے دیست کہ بلا ہے آئی ء کراواب انت۔ ورنادیم ء روان ء دگہ یک وش درو شمیں جنکے دیست ء چہ آئی ء شاہ پریان ء کرا روگ ء سوج کرت ء آئی ء سوج دات انت۔ ورشاسپ تاں شاہ پریں سر بوت ء دیست ءے کہ آواب انت ورناء تاں سے شپ ء سے روج ء ہمد ابوت ء گوں شاہ پریاں وپت ء واب کرت۔ بلئے شاہ پریان وش واب ات ء آگہ نہ بوت۔ ورشاسپ ء چارمی روج ء چہ ماڑی ء سہر، زر، لال ء گوہر زرت انت ء گوں مرگ ء سفید ء چہ ماڑی ء ذراتک، ہما جنکائی کرا اتک ء گوں سیں جنکاں آروس ءے کرت ء وتی ملک ء رهاگ بوت۔ ورشاسپ وتی قصہ گوں وتی زالاں کرت ء وتی براتانی کست ء کینگ ء گپ ہم جت انت۔ ہما جاگہ ء کہ ورشاسپ ء برات جتا بوتگ ات انت ورشاسپ ہمودا منزل کرت ء گشت کہ بے براتاں گھس ء نہ رواں۔ زال ہمدانند انت ء ورشاسپ وتی براتانی شوہاز ء در کپ ایت۔ ورشاسپ شہر ء سر بوت معلوم بوت کہ آئی ء براتاں شرط ء بینت کرتگ ء زراش ہلاس بوتگ انت ء نوں آ غلام ء نوکر انت۔ ورشاسپ شت زردات انت ء وتی برات زرت انت ء وتی منزل ء شت۔ وتی براتان ء مرگ ء سفید ء حال دات انت، براتاں کہ آئی ء زال دیست انت گڑاں آیانی سرگشت۔ دوئیں براتاں شکار ء بہانہ کرت ء ورشاسپ ء دوئیں برات شکار ء شت انت، شکار کنان ء ایشان ڈر چکے ء ساہگ ء دم ساسارت، ورشاسپ ابینگ بوت، گڑاں دوئیں براتاں آئی ء چم کور کرت انت ء جنکائی کرا شت انت ء گشت اش کہ تیار بہ بت کہ روگ انت۔ بلئے اے زال گوں آیاں نہ شت انت۔ دوئیں براتاں مرگ ء سفید زرت ء رهاگ بوت انت۔ اود ء ورشاسپ چمانی درد ء پریات کنگ ء آت، ہے درد ء دورانی تہاشپ بوت دو مرگ آتک ء ہے درچک ء سرانشت ء گوں وت ء تران ء لگ ات انت۔

”یکے ء گوشت کہ اے مرد کہ ادا کپتنگ ایٹی ء راوتی براتاں جنگ ء چم اش ہم کشیتگ

انت۔ دومی ء گوشت آگس اے شاج ء کہ من سرانشتگاں، تاکائی شیرگاں اے مرد ء چماں

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

ماں بہ کنت، ایٹھی ۽ چم پدار وژناہ بنت۔ ورناء مرگانی جبراش کت انت ۽ پاد اتک مرگاں بال
کت۔“ (رگام، 330-329:2015)

شاہ اشوان ۽ قصہ گوں شاہ پر بیان ۽ قصہ ۽ بازیں جاہاں ہمدپ انت۔ چوش کہ شاہ اشوان ۽ برات
آئی ۽ چماں کش انت ۽ کور کن انت ۽ مرگ گپ کن انت کہ تاکاں چمان مان کن چم شربنت، ہے پیم ۽ شاہ
پر بیان ۽ قصہ ۽ ورشاسپ کہ اپینگ بیت آئی ۽ دوئیں برات آئی ۽ چماں کش انت ۽ کور کن انت ۽ دو مرگ
ڈر چک ۽ سراکیت ۽ ہماگپ کہ اود ۽ جنگ بوٹگ انت ہما پیم گش انت۔ شاہ پر بیان ۽ قصہ ۽ سیں برات مرگ ۽
سفید ۽ ڈر جنگ ۽ روانت، بلے شاہ اشوان ۽ قصہ ۽ بادشاہ وتی زہگاں گشیت کہ ولانٹاں بہ رواں گوں مہلونک ۽
گند ۽ نند بہ کن ات ۽ پچارات کہ آمنے بادشاہی ۽ بابت ۽ چے گش انت۔ شاہ اشوان ۽ برات آئی ۽ سیں زالاں
پہ زور گوں وت ۽ برانت، بلے شاہ پر بیان ۽ قصہ ۽ ورشاسپ ۽ جن گوں آئی ۽ براتاں نہ رواںت ۽ آئیانی سر ۽ زہم
کش انت ۽ آیان ۽ بہاردے انت۔

گیدی قصہ (دومی) ۽ ”اصیل ورنغار“ گوں بادشاہ حد اوند وت ات ۽ قصہ ”شاہ اشوان“ ۽ شاہ
پر بیان “۽ قصماں ہمدپ انت اے ۽ قصہ اے پیم انت کہ بادشاہ پیرانت ۽ آئی ۽ دوئیں انت۔ مہلونک ہے گش
انت کہ اصیل بادشاہ ناینگ بہ بیت، بلے وزیر ۽ واہشت انت کہ بادشاہ رنغار بہ بیت۔ وزیر یک ہزار اصیل ۽
دنت کہ ایٹاں دو ہزار بہ کن ہزار رنغار ۽ دنت کہ ایٹاں دو ہزار بہ کن ۽ بیار۔ دوئیں رھاگ بنت ۽ رنغار
گشیت کہ ماہ شرتے ۽ روگ ۽ آس، گڑاں مادوئیں دگہ دگہ راہاں رواں۔ اصیل روت شہرے ۽ سر بیت، مچی
یے گندیت ۽ ہمودا روت چاربت کہ مردم شرط جنگ ۽ انت، اے ہم شرت جنت ۽ وتی ہزار ۽ با
دنت۔ بزرگ ۽ وار بیت گڑاں پوریات ۽ مزوری کنت۔ رنغار راہ ۽ روان ۽ کیت ڈر چکے ۽ ساہگ ۽
پسیت۔ آئی ۽ دیت کہ سے مرگ اتک ۽ ڈر چک ۽ سرانشت انت ۽ آیاں گوں وت ۽ گپ کرت :
”یکے گوشتہ کہ ”مس چے قصوے کناں، ایذا کہ اے ٹال سرا مس نشتیہ یاں ایٹھی مہاتایا
زمین ۽ شیراہبت پشٹیہ بادشاہی مڈی یے ایرانت۔ گڈی گوشتہ ”من چے قصو کناں پلاں
بادشاہ چماں کورانت، اے درشک ۽ چوڈو کہ آنہی ۽ بڑتیں کسے ۽ دانیمنت تاآں چماں ترا

بلوچی گیدی قصصانی ہمدنی

دراہ بیٹ۔ سیمی گوشتہ ایذا کمیں دیما پہمالے مال چارینغائینت او آئی بیٹنگے دی گوں۔ کسے
 ء بیٹنگ کشتیں تا پہمال پہ مڑغا کاتک ڈولے ء پہمال چپ داتیں او زڑتس بیٹنگ ء مڑگ
 کشتیناں او تیلان تراڑتیناں۔ پلاں شہر ء بادشاہ ء گرگشتہ۔ اے سہ نیل ء بادشاہ جان ء
 مٹشتیناں، بادشاہ دراہ بیٹ۔ بادشاہ ہوا نہی ء مزائیں نیچی کشت۔“ (مری، 1969:145)

رغدارے ڈرچک ء شاح ء زوریت ء دیما کیت کچکے آئی ء راجنت ء کشتیت، پہوال ء راکچک ء کشتک ء
 عوض ء مال ء زڑدنت۔ رغدار کچک ء مجگاں کشتیت ء دیستر ء رهاگ بیت۔ راہاں یک مردے گوں آئی ء ڈیک
 وارت کہ مئے بادشاہ ء جان ء گرے کپتنگ۔ رغدار کچک ء مجگاں تاں سئے نیل ء بادشاہ ء جان ء کشتیت بادشاہ
 ڈراہ بیت۔ بادشاہ وتی جنک ء گوں آئی ء آروس دنت۔ رغدار چہ اے ہند ء روان ء دگے ملکہ ء روت، معلوم بیت
 کہ بادشاہ ء چم کور آنت، رغدار ہے درمان ء بادشاہ ء چماں مان کنت بادشاہ ء چم شربنت۔ رغدار گوں بادشاہ ء
 جنک ء آروس کنت۔ بادشاہ آئی ء رامز نہیں مال ء مڈی یے ء یک کچکے دنت ء رخصت کنت۔ وتی اولی جن ہم
 گوں بازیں مال ء مڈیاں زڑت ء وتی ملک ء رهاگ بوت۔ ہما جاہ ء آنت کہ آئی ء برات چہ ہما جتا بوتگ آت
 آئی ء چارات کہ دوئی زہم ہما وڑ ء ایر آنت کہ ما ایر کر تگ آنت ء کشتنگ ہر کس ساری ء آنت وتی زہم ء
 زوریت۔ وتی زالاں کشتیت کہ شماروان کن ات من کایاں شمارار سیناں۔ رغدار ہما برات ء راہ ء گران ء آنت
 شہر ء، دیست ء آئی ء برات اصیل دارچنگ ء آنت۔ ایٹی ء وتی برات ء وام مردمان ء آنت ء وتی برات
 زڑت ء چہ شہر ء ڈر آتک دیم پہ وتی ملک ء رهاگ بوت آنت۔ راہ ء روان ء اصیل گشت کہ بیالے ہند ء شکار
 کناں، شکار کناں ء رغدار سک تنگ بیت۔ اصیل ء گشت کہ من تئی یک پچے کشاں گڑا ترا آپ دیاں۔ ہے
 وڑ ء رغدار ء دوئیں چم اصیل ء کش ات آنت۔ اصیل گوں رغدار ء مال ء جنناں ملک ء سر بیت۔ دوئیں جنناں گوں
 بادشاہ ء گشت کہ مالے مرد ء زاناں مئے مرد گرے بوتگ۔ اود ء ہما کچک رغدار ء آئی ء چماں کاریت ء دنت
 رغدار ہے ڈرچک ء تاکانی درمان ء وتی چماں مان کنت، آئی ء چم پدار وڑ ناہنت۔ رغدار وتی گھس ء کیت، زالاں
 گشت کہ مئے مرد ہمیش آنت ء اے تیوگیں مال ء مڈی ہم ہے رغدار نیگ آنت۔ رغدار بادشاہ ناہنگ بیت ء
 وزیر خزانہ ء مستر بیت۔ (مری، 1969:145-154)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

بادشاہِ حداوند و اتاءِ قصہ ”ایدان“ ءِ بہرے ہم سے وڑءِ انت کہ مرگ درچک ءِ سرا
نندانءِ گپ کن انت۔ قصہ چوش انت کہ بادشاہ وئی بیچ ایدان ءِ چہ ناشرکاری ءِ شراب واری ءِ سوب ءِ چہ
ماڑی ءِ درکنت ءِ ورناپندر جنان ءِ یک جنگلے ءِ سربوت ءِ آئی ءِ راشپ کیت ءِ درچکے ءِ چیر ءِ وپت۔ ایدان درچک ءِ
چارگ ءِ ات کہ آئی ءِ دیست سے مرگ اٹک ءِ درچک ءِ سے شاحانی سرانشت انت۔

"اولی مرگ ءِ گوشت اے شاج ءِ سرا کہ من نشنگ آل آگس کسے ایٹی ءِ تاکاں بہ
زوریت، حنک بہ کنت، بہ سائیت، اے ہر نادر ای ءِ دو انت۔ تپ بیت شر، شوک بیت شر
یادگہ نادر ای ءِ بیت شر، ہے تاکانی آرتینک ءِ ہر دگ آگس نادر اہ ءِ رادیک بہ بنت، آئی ءِ
نادر ای درکیت ءِ آدرہ بیت۔ دومی ءِ گوشت اے شاج ءِ سرا کہ مناں آگس چریشی ءِ لٹے
بہ بڑے ءِ ایٹی ءِ را آگس گنوک ءِ را بہ جن ءِ، آگنوک سا ربیت، ساراں
سار تربیت۔ سیسی ءِ گوشت اے شاج ءِ کہ من نشنگاں آگس کسے اے شاج ءِ سربے ہجگیں
کچلاں دور بہ کنت، بہ چوپ ایت، آپ بہ کنت ءِ بہ وارت، آمز نیں بحت آورے
بیت۔" (رگام، 2015.570)

روچ بوت ایدان ءِ ہے پیم کرت درچک ءِ تاک، لٹ، ہجگیں کچلی زرت آنت ءِ رها دگ
بوت۔ شہرے شت ورنہا یے نادر اہ زندءِ امیت ءِ سے نیست ات ایدان آئی ءِ را درمان دات ورناشر
بوت۔ ایدان دیتر ءِ روت، زالے ءِ گشت کہ مئے بادشاہ ءِ جنک چہ پیشی حالت ءِ بد ترانت، ءِ نون گنوک
انت، ایدان گشت کہ تو بہ رو بادشاہ ءِ را جست کن آگال آئی ءِ اجازت دات من آئی ءِ جنک ءِ علاج
کنناں۔ بادشاہ ءِ اجازت دات، ایدان جنک ءِ کرا برگ بوت کہ جنک سکین ڈولدار ءِ وشرنگیں جنکے
ات۔ ورنہا چہ وتی ہے درچک ءِ بڑنگیں لٹ ءِ ایر کش کرت دولٹ جنک ءِ راجنک دراہ بوت۔ بادشاہ ءِ
گشنگ ءِ ایدان گوں ہے جنک ءِ آروس کرت۔ (رگام، 2015:570-573)

اے قصہ دیتر ءِ دگہ رنگ انت ءِ گوں شاہ اشوان، شاہ پریمان، ءِ گیدی قصہ دومی ءِ اصیل ءِ
رغدار ءِ بیج بہر ءِ پ نہ وارت۔

بلوچي گيدى قصصانى همدى

آسر:

قصصانى همدى ايوكا بلوچى راجء نابلكىس دنياء همك راجء لمتيس انچيس قصه است انت كه گول يكه
دومىء سيادى دارانتء مردمانى يك ڏيهه يهء دومى ڏيههء روگء آياں چه هماردمانى دپاں قصه اشنگ
انتء وتى ڏيههء قصه دگه نلڪاں بيان كرتگ انتء هه سوبء بازيں قصه گول وتا همدى ههمرنگ
انتء بلوچى زبانء لمتيس انچيس قصه است كه ايك رنگء گول يكيں تهيمء پلاڻاں بيان كنگ بنتء لمتيس
قصصانى بهرهم گول دومىء وء انتء بازيں انچيس قصه است كه دومى قصصانى بهر انتء دگه وء اشنگء
نېشته كنگ بوتگ انتء

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

شوندات

- بزدار، مومن، اسحاق بزدار. (1973). گیدی کسو ہشتمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- پناہ، ملک محمد. (2014). گیدی قصہ اولی، (دومی چھاپ) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- داد، اے۔ آر. (2012). قصہ ہلا س نہ بیت، شعبہ بلوچی بلوچستان یونیورسٹی، ہائیر ایجوکیشن کمیشن، اسلام آباد
- رگام، شے. (2015). بادشاہ حد اوندوت آت، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- زامرانی، علی جمعہ. (2015). سوداگر (اولی) شوہاز کار، عبدالکریم لاچار، میراث پبلی کیشن، کبچ
- عقیل، شفیع (2016). پنجابی لوک داستانیں، (اشاعت پنجم) نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد
- غازی، امان اللہ. (1971). گیدی قصہ سومی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- قزلباش، انجم (2010). بلوچوں کے رومان (اشاعت دوم) قلات پبلشر، کوئٹہ
- کوثر، ڈاکٹر انعام الحق. (2008). (براہوئی پورشن) عابد میر، پاکستان کا ثقافتی انسائیکلو پیڈیا، بلوچستان (جلد سوئم) الفیصل ناشران، لاہور، لوک ورثہ، اسلام آباد
- مری، گلزار خان. (1974). گیدی کسو نہمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مری، محمود خان. (1971). گیدی کسو ششمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مری، محمود خان. (1969). گیدی قصہ دومی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مینگل، میر عاقل خان. (2011). گیدی قصہ ہفتمی، (دومی چھاپ) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ

Dames, Longworth . (1991). A Text Book of Balochi Language.

(2nd.ed) Balochi Academy, Quetta

Leech, Lieut.R. (1843). Epitom of the Grammer of the Brahuiky, The

Balochky and The Panjabi Languages. Beshop's College Press, Calcutta

